

EINDRAPPORTAGE
ARCHEOLOGISCH BUREAUONDERZOEK EN
VERKENNEND BOORONDERZOEK

ULFTSEWEG (ONG.)

TE GENDRINGEN

GEMEENTE OUDE IJSSELSTREEK

DIT RAPPORT BESTAAT UIT TWEE DELEN:

- ARCHEOLOGISCH BUREAUONDERZOEK, UITGEVOERD DOOR ECONSULTANCY
- INVENTARISEREND VELDONDERZOEK IN DE VORM VAN EEN VERKENNEND BOORONDERZOEK, UITGEVOERD IN SAMENWERKING MET ARC BV

ARCHEOLOGISCH BUREAUONDERZOEK
ULFTSEWEG (ONG.)
TE GENDRINGEN
GEMEENTE OUDE IJSSELSTREEK

Project: OUD.G39.ARC
Rapportnummer: 09126294
Status: Versie 1.1
Datum: 22 december 2009
Opdrachtgever: Gemeente Oude IJsselstreek
Postbus 42
7080 AA Gendringen
Tel. 0315 - 292292
Fax 0315 - 292293
Contactpersoon: Mevr. I.J.M. Testroet-Schepers

Uitvoerder: Econsultancy bv
Havenstraat 124
7005 AG Doetinchem
Tel. 0314 - 365150
Fax 0314 - 365177
Mail Doetinchem@Econsultancy.nl
Opsteller: Ir. E.M. ten Broeke
Paraaf:
Kwaliteitscontroleur: Drs. M. Stiekema

COLOFON

Archeologisch bureauonderzoek

Ulfseweg (ong.) te Gendringen in de gemeente Oude IJsselstreek

Auteur: Ir. E.M. ten Broeke

In opdracht van: Gemeente Oude IJsselstreek

Autorisatie: Drs. M. Stiekema

© Econsultancy bv, Doetinchem, 22 december 2009

Foto's en tekeningen: Econsultancy bv, tenzij anders vermeld

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers. Econsultancy bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Administratieve gegevens onderzoeksgebied

Projectcode en nummer	09126294 OUD.G39.ARC
Toponiem	Ulfseweg (ong.)
Opdrachtgever	Gemeente Oude IJsselstreek
Gemeente	Oude IJsselstreek
Plaats	Gendringen
Kadastrale gegevens	Gemeente Gendringen, sectie K, nummer 2820 (ged.)
Kaartblad	41 C (1:25.000)
Coördinaten	223.730 / 432.295 223.840 / 432.310 223.848 / 432.242 223.785 / 432.235 223.787 / 432.212 223.710 / 432.215
Bevoegde overheid	Gemeente Oude IJsselstreek, de heer F. Kroesen
Deskundige namens de bevoegde overheid	De heer M. Kocken, regionaal archeoloog Regio Achterhoek
ARCHIS onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code)	38.637
Beheer en plaats documentatie	Econsultancy, Doetinchem
Uitvoerders	Econsultancy, Ir. E.M. ten Broeke en drs. M. Stiekema
Datum	22 december 2009

INHOUDSOPGAVE

1.	INLEIDING	1
2.	DOELSTELLING EN METHODIEK	1
	2.1 Onderzoeksvragen	1
	2.2 Methoden.....	1
3.	RESULTATEN	2
	3.1 Afbakening van het plangebied	2
	3.2 Beschrijving van het huidige gebruik	2
	3.3 Beschrijving van het historische gebruik	3
	3.4 Aardwetenschappelijke gegevens	4
	3.5 Archeologische waarden	5
	3.6 Gespecificeerde archeologische verwachting	8
4.	CONCLUSIES.....	10
5.	ADVIES.....	10
	LITERATUUR.....	11
	BIJLAGE 1: Overzicht geologische en archeologische tijdvakken	
	BIJLAGE 2: Planontwerp	
	BIJLAGE 3: Archeologische monumenten	

LIJST VAN AFBEELDINGEN

- Afbeelding 1 - Locatie van het plangebied
- Afbeelding 2 - Detailkaart van het plangebied
- Afbeelding 3 - Situering van het plangebied binnen de kadastrale kaart uit 1828 (Minuutplan)
- Afbeelding 4 - Situering van het plangebied binnen de Militaire topografische kaart uit 1895
- Afbeelding 5 - Situering van het plangebied binnen de Militaire topografische kaart uit 1921
- Afbeelding 6 - Situering van het plangebied binnen de Topografische kaart uit 1975
- Afbeelding 7 - Situering van het plangebied binnen de Geomorfologische kaart van Nederland (1:50.000)
- Afbeelding 8 - Kaart van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN)
- Afbeelding 9 - Situering van het plangebied binnen de Bodemkaart van Nederland (1:50.000)
- Afbeelding 10 - Indicatieve Kaart Archeologische Waarden, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen
- Afbeelding 11 - Situering van het plangebied binnen de CultuurHistorische Waardenkaart (CHW) van de provincie Gelderland

LIJST VAN TABELLEN

- Tabel I. - Geraadpleegd historisch kaartmateriaal
- Tabel II. - Aardwetenschappelijke gegevens plangebied
- Tabel III. - Archeologische (indicatieve) waarden
- Tabel IV. - Gespecificeerde archeologische verwachting

1. INLEIDING

Econsultancy heeft in opdracht van de gemeente Oude IJsselstreek een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied gelegen aan de Ulftseweg (ong.) te Gendringen in de gemeente Oude IJsselstreek. Het verkennend veldonderzoek is uitgevoerd in samenwerking met ARC bv, waarvan de resultaten als een aparte rapportage zijn bijgevoegd.

In het oostelijk deel van het plangebied zal een kinderboerderij worden gebouwd. Het overige deel van het plangebied zal worden heringericht ten behoeve van het kunnen uitvoeren van de dagelijkse activiteiten rondom de kinderboerderij. Het archeologisch onderzoek was noodzakelijk om te bepalen of bij de voorgenomen activiteiten de kans bestaat dat archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

2. DOELSTELLING EN METHODIEK

2.1 Onderzoeksvragen

Het doel van het bureauonderzoek is om inzicht te verkrijgen in de specifieke archeologische waarden van het plangebied. Hierbij wordt de beschikbare informatie op het vlak van historische geografie, cultuurhistorie, geologie en archeologie bestudeerd. Op basis van deze informatie wordt een gespecificeerde archeologische verwachting van het plangebied opgesteld. Op basis van deze gespecificeerde verwachting wordt een advies gegeven welk is afgestemd op de verwachte bodemverstoring.

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Wat is er bekend over bodemversturende ingrepen binnen het plangebied uit het verleden? Is er bijvoorbeeld informatie bekend over vroegere ontgroningen, bodemsaneringen, egalisaties, diepploegen of landinrichting?
- Ligt het plangebied binnen een landschappelijke eenheid, welke vanuit archeologisch oogpunt een specifieke aandachtslocatie kan betreffen (zoals een relatief hoge dekzandkop of -rug, nabij een veengebied, een beekdal)?
- Wat is de gespecificeerde archeologische verwachting van het plangebied?

Het bureauonderzoek is uitgevoerd op 21 en 22 december 2009. Meegewerkt hebben: Ir. E.M. ten Broeke (fysisch geograaf) en drs. M. Stiekema (senior prospector).

2.2 Methoden

Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen en normen zoals aangegeven in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.1, augustus 2006), vastgesteld door het Centraal College van Deskundigen (CCvD) Archeologie, ondergebracht bij de SIKB te Gouda. Voor de uitvoering van het bureauonderzoek gelden de specificaties LS01, LS02, LS03, LS04 en LS05. De resultaten van dit onderzoek worden in dit rapport weergegeven conform specificatie LS06.¹

¹ Beschikbaar via www.sikb.nl

Binnen dit onderzoek zijn de volgende werkzaamheden verricht:

- afbakening plangebied en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik (LS01);
- beschrijving van de huidige situatie (LS02);
- beschrijving van de historische situatie en mogelijke verstoringen (LS03);
- beschrijving van bekende archeologische waarden en aardwetenschappelijke gegevens (LS04);
- opstellen van een gespecificeerde verwachting (LS05).

3. RESULTATEN

3.1 Afbakening van het plangebied

Het plangebied ligt aan de Ulftseweg, circa 600 m ten oosten van de kern van Gendringen in de gemeente Oude IJsselstreek (zie afbeeldingen 1 en 2) en heeft een oppervlakte van 8.077 m². Het plangebied wordt grotendeels omgrenst door agrarische percelen. Ten westen van het plangebied bevindt zich de Ulftseweg. Ten zuiden bevindt zich het paardencentrum "Diekhuus" (manege). Op een afstand van 100 ten oosten van het plangebied bevinden zich de rivierloop van de Oude IJssel.

Het onderzoeksgebied bevindt zich binnen een straal van circa 1.000 m rondom het plangebied.

In het oostelijk deel van het plangebied zal een kinderboerderij worden gebouwd (zie bijlage 2). Ter plaatse van de toekomstige bebouwing zal, bij de aanleg van een standaard fundering, de bodem tot een diepte van circa 1 m -mv worden afgegraven (bouwput). Het overige deel van het plangebied zal worden heringericht ten behoeve van het kunnen uitvoeren van de dagelijkse activiteiten rondom de kinderboerderij, waardoor lokale bodemverstoringen gaan plaatsvinden (bijvoorbeeld de aanleg van een klimtoren en een kabelbaan). Bepaald dient te worden of door de voorgenomen ingreep eventueel aanwezige waardevolle archeologische resten in de ondergrond kunnen worden aangetast.

Volgens de topografische kaart van Nederland, kaartblad 41 C, 2004 (schaal 1:25.000), bevindt het maaiveld zich op een hoogte van 14,5 m +NAP. Volgens de isohypsenkaart van de Dienst Grondwaterverkenning van TNO, kaartblad 41 West, 1995 (schaal 1:50.000) bedraagt het freatisch grondwater 13,5 m +NAP, waardoor het grondwater zich naar verwachting bevindt op 1 m -mv. Omdat de toekomstige bebouwing (kinderboerderij) maar op een beperkt deel van het plangebied zal plaatsvinden wordt verwacht dat het toekomstig grondwaterpeil niet of slechts beperkt zal worden beïnvloed.

3.2 Beschrijving van het huidige gebruik

Het plangebied is momenteel in gebruik als weiland.

3.3 Beschrijving van het historische gebruik

De historische situatie is op verschillende historische kaarten als volgt:

Tabel I. *Geraadpleegd historisch kaartmateriaal²*

Bron	Periode	Kaartblad	Schaal	Omschrijving plangebied
Kadasterkaart (Minuutplan)	1828	Sectie D, blad 02	1:2.500	Onbebouwd. Vermoedelijk woeste grond, op basis van het ontbreken van verkavelingspatroon.
Militaire topografische kaart	1895	437	1:50.000	Onbebouwd, vermoedelijk weiland. Doorsneden van een NZ-gericht voetpad.
Militaire topografische kaart	1921	437	1:50.000	Weiland, verkavelingspatroon aanwezig.
Topografische kaart	1975	41 C	1:25.000	Weiland.

Op basis van het beschikbare historische kaartmateriaal was het plangebied in het begin van de 19de vermoedelijk woeste grond, op basis van het ontbreken van een verkavelingspatroon in de directe omgeving van het plangebied (zie afbeelding 3). Door de topografisch laaggelegen ligging nabij de loop van de Oude IJssel betroffen het vermoedelijk natuurlijke, natte graslanden, welke mogelijk werden gebruikt voor het laten grazen van vee. Het stratenpatroon van de Ulftseweg en de Engbergseweg was reeds aanwezig. Ook ten zuiden van het plangebied was het "Diekhuus" reeds aanwezig en lag ter plaatse van de noordgrens van een hoger liggend terrein. De bijna ronde vorm van het terrein kan duiden op een kamp- of enk-ontginning (eenmans-essen), waarvan sommige al vanaf de Middeleeuwen ontstaan zijn. Binnen een kampenlandschap was vaak sprake van sterk wisselende hydrologische omstandigheden op korte afstand, waardoor er geen grote akkercomplexen voorkwamen. Er ontstonden kleine percelen met een afwisseling van gras- en akkerland. De percelen waren vaak omgeven door heggen of hakhout (zie afbeelding 4).

Door het plangebied heeft vanaf het einde van de 19de eeuw tot aan de jaren '20 van de 20ste eeuw een NZ-gericht voetpad gelopen (zie afbeelding 4). Hierna is het plangebied ontgonnen en heeft verkaveling plaatsgevonden (zie afbeelding 5). De bebouwde kom van Gendringen is met name in de jaren '70 sterk uitgebreid (zie afbeelding 6). Het plangebied is tot op heden in gebruik geweest als weiland.

² <http://watwaswaar.nl>

3.4 Aardwetenschappelijke gegevens

De volgende aardwetenschappelijke gegevens zijn bekend van het plangebied:

Tabel II. Aardwetenschappelijke gegevens plangebied

Type gegevens	Gegevensomschrijving
Geologie ³	(Oude) rivierkleiafzettingen van de Formatie van Echteld op komafzettingen (Laag van Wijchen) en grove, grindhoudende fluviatiele zanden van de Formaties van Kreftenheye op fluvioperiglaciale en glaciële afzettingen van de Formatie van Drente (matig grove, iets grindhoudende zanden op leem en zandige klei).
Geomorfologie ⁴	Binnen een terrasvlakte met geulen van een meanderend afwateringsstelsel (2M17). Direct ten zuiden terrasrestrug (3K22) en direct ten oosten een geul van een meanderend afwateringsstelsel (2R11).
Bodemkunde ⁵	Poldervaaggronden, bestaande uit lichte zavel (KRn1).

Geologie

De ondergrond van de omgeving van Gendringen maakt deel uit van een groot preglaciaal bekken. Dit bekken is in eerste instantie gevormd door een voorloper van de Rijn, waarna het subglaciaal verder is geërodeerd door het landijs tijdens de voorlaatste ijstijd, het Saalien (ca. 250.000 - 130.000 jaar geleden). Tevens is toen het stuwwallengebied van Montferland ontstaan, welke zich ongeveer 10 kilometer ten oosten van het plangebied bevindt. Het preglaciaal bekken is tijdens het terugtrekken en daarmee het afsmelten van het landijs gedeeltelijk opgevuld met een dunne laag keileem met daarop glaciofluviale afzettingen van de Formatie van Drente.⁶

Gedurende het merendeel van de laatste ijstijd, het Weichselien (ca. 120.000 - 10.000 jaar geleden), stroomde de Rijn ten oosten van de stuwwallen van Montferland, maar vanaf het Midden-Weichselien kreeg de Rijn een steeds belangrijker wordende tak naar het westen door de Gelderse Poort en de huidige Betuwe.⁷ Door de Rijn werden voornamelijk matig fijne tot matig grove, grindhoudende zanden afgezet, behorend tot de Formatie van Kreftenheye.

Ten oosten van de nabijgelegen loop van de Oude IJssel bevinden zich rivierduinen. Deze zijn ontstaan tijdens de laatste koude fase van het Weichselien, het Jonge Dryas. Door het vlechtende karakter van de Rijn konden vanuit de vaak geheel of gedeeltelijk droogliggende, brede en ondiepe rivierbeddingen verstuivingen optreden, waardoor aan de oostzijde vaak rivierduinen zijn gevormd. Tot het einde van het Weichselien, en waarschijnlijk ook nog tijdens het begin van het Holoceen, was er nog steeds sprake van een noordoostelijk gelegen Rijntak richting het huidige IJsseldal. Vanaf het begin van het Holoceen (laatste 10.000 jaar) kreeg de Rijn een meanderend patroon, waarbij binnen het stroomgebied voornamelijk klei en zand werd afgezet, behorende tot de Formatie van Echteld.⁸ Vanaf het moment dat de Rijn in zijn geheel door de Gelderse Poort in westelijke richting stroomde, bleef ter plaatse van het rivierenlandschap van de Oude IJssel slechts een inactieve geul over. Lokaal worden er nog wel afzettingen gevormd bestaande uit matig fijn tot zeer grof, soms grindhoudend zand en zwak zandige leem en klei. Deze afzettingen worden gerekend tot het Laagpakket van Singraven, welke tevens behoren tot de Formatie van Boxtel.

³ De Mulder *et al.* 2003

⁴ Alterra, 2003

⁵ Stichting voor Bodemkartering, 1980

⁶ Berendsen, 2008

⁷ Berendsen, 2005

⁸ De Mulder *et al.*, 2003

Geomorfologie

Volgens de Geomorfologische kaart van Nederland (1:50.000) ligt het plangebied binnen een terrasvlakte met geulen van een meanderend afwateringsstelsel (2M17, zie afbeelding 7). Direct ten zuiden van het plangebied bevindt zich een hoger gelegen terrasrestrug (3K22), waarvan de vorm overeen komt met de (mogelijk) voormalige kamp- of enk-ontginning (eenmans-es) van het "Diekhuus". Direct ten oosten bevindt zich een geul van een meanderend afwateringsstelsel (2R11).

Op het Actueel Hoogtebestand van Nederland (AHN) is de direct ten zuiden en hoger gelegen terrasrestrug duidelijk te onderscheiden (zie afbeelding 8). Ten zuidoosten van het plangebied is een voormalige smalle geul te onderscheiden. Tussen deze geul en de huidige loop van de Oude IJssel is nog een smalle terrasrestrug te onderscheiden.

Bodemkunde

Volgens de Bodemkaart van Nederland (1:50.000) is het plangebied gekarteerd als een poldervaaggrond, bestaande uit lichte zavel (KRn1, zie afbeelding 9). Bij een vaaggrond heeft (nog) weinig of geen bodemvorming plaatsgevonden. Volgens de Bodemkaart van Nederland is hier sprake van een grondwatertrap VI. Dit houdt in dat de gemiddelde hoogste grondwaterstand zich tussen de 40 en 80 cm -mv en de gemiddelde laagste grondwaterstand op > 120 cm -mv bevindt.

3.5 Archeologische waarden

In Tabel III zijn de archeologische (indicatieve) waarden die bekend zijn voor het plangebied en de directe omgeving weergegeven.

Tabel III. Archeologische (indicatieve) waarden

Type gegevens	Gegevensomschrijving
Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW)	Middelhoge indicatieve archeologische waarde
CultuurHistorische Waardenkaart (CHW) provincie Gelderland	Middelhoge indicatieve archeologische waarde
Archeologische Monumenten Kaart (AMK)	AMK-terrein van hoge archeologische waarde ten noorden plangebied: 3.755 AMK-terrein van hoge archeologische waarde ten noordwesten plangebied: 13.162
Waarnemingen ARCHISII (Archeologisch Informatie Systeem)	1.233, 6.886, 11.520, 11.530, 17.923, 18.666, 18.667, 21.348, 22.289, 22.301, 23.100, 27.766, 41.883, 42.681 en 42.714
Onderzoeksmeldingen ARCHISII	13.122, 14.707, 14.888, 23.942, 28.766, 29.070, 30.220 en 36.981

De ligging van de waarden is weergegeven in afb. 10.

Indicatieve archeologische waarde

Volgens de Indicatieve Kaart Archeologische Waardenkaart (IKAW) van Nederland (1:50.000) ligt het plangebied in een gebied met een middelhoge indicatieve archeologische verwachting (zie afbeelding 10). Deze middelhoge indicatieve archeologische verwachting geldt ook voor de direct ten zuiden gelegen terrasrestrug. De terreindelen direct naast de huidige loop van de Oude IJssel hebben een hoge indicatieve archeologische verwachting, vermoedelijk vanwege het feit dat de Oude IJssel al vroeg in het Holoceen een inactieve geul werd. Aangezien de Oude IJssel een vanuit Duitsland door regenwater gevoerde rivier was geworden, kwamen overstromingen waarschijnlijk niet meer voor. De naastgelegen terreindelen waren daarom geschikte bewoningslocaties met de Oude IJssel als nabijgelegen bron van water en voedsel (visvangst).

Volgens de CultuurHistorische Waardenkaart (CHW) van de Provincie Gelderland heeft het plangebied, eveneens een middelhoge indicatieve archeologische verwachtingswaarde (zie afbeelding 11), evenals de de direct ten zuiden gelegen terrasrestrug en de terreindelen gelegen naast de Oude IJssel.

Monumenten rondom het plangebied

Op een afstand van 900 meter ten noorden van het plangebied, ter plaatse van huize "Catsheuvel" aan de Bosweg 8, bevindt zich een AMK-terrein met een hoge archeologische waarde.⁹ Het betreft een terrein waar restanten van een nederzettingen daterend uit de Swifterbant-cultuur (Laat-Mesolithicum/Vroeg-Neolithicum) bewaard zijn gebleven. Tijdens een tweetal veldkarteringen, in 1970 en in 1990, zijn meerdere vuursteenvondsten aangetroffen, bestaande uit krabbers, klingens, trapezia, mesjes, spitsen, kernstukken en zeer veel afval.¹⁰ De herkomst van het vuursteen is zowel lokaal als import. Administratieve informatie betreffende het AMK-terrein is gegeven in bijlage 3.

Op een afstand van 1.000 meter ten noordwesten van het plangebied, ter plaatse van huis "Wezenhorst", bevindt zich een AMK-terrein met een hoge archeologische waarde.¹¹ Het huidige huis binnen het terrein kan nog uit omstreeks 1500 dateren. Mogelijk bevinden er zich nog resten van het oude kasteel in de grond. In 1978 werd hier een bouwput gegraven. Deze put bleek te zijn gegraven in de gracht en in 1 van de taluds van de gracht. Vermoedelijk is in de veertiende eeuw in de gracht een keermuur opgetrokken en is het grachtgedeelte achter de muur aangevuld. Vlak achter de muur en evenwijdig daarmee is een doorlopende rij van zware eiken palen aangetroffen.¹² Tevens werd er een houten waterput aangetroffen. Administratieve informatie betreffende het AMK-terrein is gegeven in bijlage 3.

Waarnemingen rondom het plangebied

Binnen het onderzoeksgebied zijn een reeks aan waarnemingen gedaan van archeologische vondsten. Deze worden navolgend behandeld op basis van toenemende afstand tot het plangebied.

Op een afstand van tussen de 250 en 600 meter ten noorden van het plangebied zijn tijdens een archeologische veldkartering, uitgevoerd door de Gelderse Archeologische Stichting, een tweetal stenen bijlen (specifiek *Fels-Ovalbeil*) en een onderdeel van een vuurstenen werktuig daterend uit de Swifterbant-cultuur (Laat-Mesolithicum/Vroeg-Neolithicum), en een aardewerkfragment (specifiek *Badorf* aardewerk) daterend uit de Vroege Middeleeuwen aangetroffen.¹³ De onderzochte terreindelen zijn gelegen naast de rivierloop van de Oude IJssel.

Op een afstand van 350 meter ten zuidoosten van het plangebied is door een particulier resten van een urnenveld, in de vorm van urnheuveltjes, kringgreppels, crematieresten en handgevormd aardewerk, aangetroffen, daterend uit de Vroege-IJzertijd/Late-Bronstijd.¹⁴ De coördinaten van dit urnenveld, ontdekt in het begin van de 19de eeuw, zijn echter bij benadering in ARCHIS ingevoerd. Volgens de heer Bresser van de lokale heemkundekring lag het urnenveld eigenlijk aan de oostzijde van de loop van de Oude IJssel.

Op een afstand van 500 meter ten westnoordwesten van het plangebied is door een particulier bewerkt natuursteen, in de vorm van een Geroellkeule, aangetroffen, daterend uit het Midden/Laat-Mesolithicum.¹⁵

⁹ ARCHIS-monument: 3.755

¹⁰ ARCHIS-waarnemingen: 18.667, 21.348 en 22.289

¹¹ ARCHIS-monument: 13.162

¹² ARCHIS-waarneming: 6.886

¹³ ARCHIS-waarnemingen: 11.530, 17.923, 18.666 en 23.100

¹⁴ ARCHIS-waarneming: 1.233

¹⁵ ARCHIS-waarneming: 42.681

Op een afstand van gemiddeld 750 meter ten westzuidwesten van het plangebied, binnen de historische kern van Gendringen, zijn tijdens rioolwerkzaamheden in de jaren '90 enkele muurresten, skeletresten, kogelpotscherven en restanten van knuppelwegen aangetroffen.¹⁶ De vondsten dateren uit de Late-Middeleeuwen, vanaf de 11de-13de eeuw tot aan de 14de-15de eeuw. Op basis van de aangetroffen resten en sporen is geïnterpreteerd dat zich hier vanaf de 9de-10de eeuw een nederzetting heeft ontwikkeld. Over Gendringen is echter betrekkelijk weinig bekend. Gendringen wordt voor het eerst in de 13de eeuw genoemd. Waarschijnlijk is het meer dan een eenvoudige nederzetting geweest, aangezien in 1348 het muntrecht wordt ontnomen en overgaat naar Bergh. Er is sprake geweest van een stadspoort, maar aanwijzingen voor een grachtensysteem zijn niet gevonden. Er is ook een bijl (specifiek *Flint-Ovalbeil*) aangetroffen in secundaire positie in het destijds aanwezige gemeentelijk gronddepot aan de Wesenthorstlaan.¹⁷ Waarschijnlijk is de vondst aangevoerd met grond uit het centrum van Gendringen, afgegraven bij werkzaamheden aan de riolering.

In het verleden uitgevoerde archeologische onderzoeken rondom het plangebied

Ook binnen het onderzoeksgebied zijn reeds een aantal archeologische onderzoeken uitgevoerd. Ook deze worden navolgend behandeld op basis van toenemende afstand tot het plangebied.

Direct ten zuiden van het plangebied, binnen de eerder genoemde, hoger gelegen terrasrestrug, is door Becker en Van de Graaf in 2005 een archeologisch booronderzoek uitgevoerd.¹⁸ Hoewel er in het plangebied geen archeologische indicatoren zijn aangetroffen, is de bodem onverstoord en de ligging van het gebied gunstig voor bewoning. Op basis van deze resultaten en aangezien het gebied een middelhoge trefkans heeft op archeologische waarden, wordt vervolgonderzoek aanbevolen in de vorm van proefsleuven.

Op een afstand van 200 meter ten noorden van het plangebied, aan de Uiftseweg, is door RAAP in 2007 een archeologisch booronderzoek uitgevoerd.¹⁹ Vanwege het ontbreken van aanwijzingen die kunnen duiden op archeologische resten *in situ* worden geen aanbevelingen voor vervolgonderzoek gedaan.

Op een afstand van 450 meter ten westen van het plangebied, binnen de wijk "Schrijversbuurt" (bebouwde kom Gendringen), is door Synthebra bv in 2005 een archeologisch booronderzoek uitgevoerd.²⁰ De resultaten van dit onderzoek dient nog kenbaar te worden gemaakt in ARCHISII.

Op een afstand van 500 meter ten westnoordwesten van het plangebied, aan de IJsselweg, is door RAAP in 2008 een archeologisch booronderzoek uitgevoerd.²¹ Geadviseerd is geen vervolgonderzoek te laten uitvoeren.

Op een afstand van 550 meter ten zuidwesten van het plangebied, aan de Grotestraat 2/2a, is door RAAP in 2008 een archeologisch booronderzoek uitgevoerd.²² Geadviseerd is geen vervolgonderzoek te laten uitvoeren.

¹⁶ ARCHIS-waarnemingen: 27.766 en 41.883

¹⁷ ARCHIS-waarneming: 42.714

¹⁸ ARCHIS-onderzoeksmelding: 14.707 / Moerman & Kramer, 2005

¹⁹ ARCHIS-onderzoeksmelding: 23.942

²⁰ ARCHIS-onderzoeksmelding: 14.888

²¹ ARCHIS-onderzoeksmelding: 28.766

²² ARCHIS-onderzoeksmelding: 29.070

Op een afstand van 700 meter ten oosten van het plangebied, aan de Bosweg 3, is door ARC bv in 2009 een archeologisch booronderzoek uitgevoerd.²³ Dit terrein is dermate geërodeerd dat archeologische niet meer worden verwacht. Eventueel aanwezige archeologische resten zullen eerder zijn weggespoeld naar de lager gelegen terreindelen. Geadviseerd is de locatie vrij te geven voor wat betreft archeologie.

Op een afstand van 800 meter ten noorden van het plangebied, aan de Bongersstraat, is door BAAC bv in 2005 een archeologisch booronderzoek uitgevoerd.²⁴ Er zijn tijdens het onderzoek geen archeologische indicatoren aangetroffen. Geadviseerd is de locatie vrij te geven voor wat betreft archeologie.

Op een afstand van 1.000 meter ten noordwesten van het plangebied, aan de Lenteleven/Waalstraat, is door RAAP in 2008 een archeologisch booronderzoek uitgevoerd.²⁵ Er zijn tijdens het onderzoek geen archeologische indicatoren aangetroffen. Geadviseerd is de locatie vrij te geven voor wat betreft archeologie.

Relatie aardwetenschappelijke informatie met (al dan niet indicatieve) archeologische waarden

Een aanzienlijk deel van de archeologische vondsten, die zojuist behandeld zijn, zijn aangetroffen op aangrenzende percelen langs de loop van de Oude IJssel. Deze rivier was een bron voor voedsel (visvangst) en (drink)water en vormden de meest belangrijke verkeersaders. Kennelijk waren dergelijke locaties van nature voldoende gedraineerd voor mensen om er zich te huisvesten. In vergelijking tot de Rijn zal de Oude IJssel (zijnde een door regenwater gevoede rivier) in het verleden minder overstromd zijn geweest.

3.6 Gespecificeerde archeologische verwachting

Op grond van de verzamelde archeologische en aardwetenschappelijke informatie is de volgende gespecificeerde verwachting opgesteld:

Het plangebied ligt binnen een terrasvlakte van het voormalige stroomgebied van de Rijn, waarop oude rivierklei tot afzetting is gekomen. In de tijd dat de Rijn ten oosten van Montferland nog actief was zal het plangebied geen gunstige bewoningslocatie zijn geweest. Echter, vanaf het moment dat de Rijn het stroomgebied had verlaten (vroeg stadia van het Holoceen) zal het plangebied een gunstige bewoningslocatie zijn geweest. De vanuit Duitsland door regenwater gevoede Oude IJssel overstroomde waarschijnlijk niet of nauwelijks, waardoor de aangrenzende terreindelen geschikt waren voor bewoning. Deze rivier was een belangrijke bron voor voedsel (visvangst) en (drink)water en vormden de meest belangrijke verkeersaders. Nabij het plangebied, nabij de loop van de Oude IJssel, zijn al eerder archeologische resten aangetroffen.

Op basis van bovenstaande uitgangspunten wordt de kans op het voorkomen van archeologische resten vanaf uit het Laat-Paleolithicum laag geacht en vanaf het Mesolithicum middelhoog geacht (zie Tabel IV). De archeologische resten worden direct aan of onder het maaiveld verwacht. De vondstenlaag wordt verwacht in de eerste 30 cm beneden het maaiveld. Archeologische sporen worden binnen 50 cm beneden het maaiveld verwacht. Paalsporen en waterputten kunnen op grotere diepte worden verwacht. De meeste typen archeologische resten (bot, houtskool, aardwerk, metaal) zullen door de periodieke afwisseling van natte en droge condities (variatie in zuurgraad van de bodem) slecht zijn geconserveerd. Het complextype en de omvang kunnen niet nader worden gespecificeerd door de beperkte gegevens.

²³ ARCHIS-onderzoeksmelding: 36.981 / Wullink & Ten Broeke, 2009

²⁴ ARCHIS-onderzoeksmelding: 13.122 / Nales, 2005

²⁵ ARCHIS-onderzoeksmelding: 30.220 / Pronk, 2008

Het plangebied is, voor zover bekend, alleen in agrarisch gebruik geweest. Verwacht wordt dat de bodem, afgezien van de bouwvoor, minimaal verstoord is.

Tabel IV. Gespecificeerde archeologische verwachting

Archeologische periode(n) (zie bijlage 1)	Gespecificeerde verwachting	Te verwachten resten en/of sporen	Verwachte diepteligging
Laat-Paleolithicum	laag	vuursteenstroomingen en vuurstenen gebruiksvoorwerpen	in de top van de grofzandige, grindhoudende rivierzandafzettingen
Mesolithicum	middelhoog	vuursteenstroomingen en vuurstenen gebruiksvoorwerpen	op en in de eerste 30 cm vanaf het maaiveld
Neolithicum	middelhoog	akkerlaag en/of nederzettingssporen: kleine fragmenten aardewerk, natuursteen, vuursteen, houtschool en gebruiksvoorwerpen	op en in de eerste 30 cm vanaf het maaiveld
Bronstijd	middelhoog	akkerlaag en/of nederzettingssporen: kleine fragmenten aardewerk, natuursteen, metaalresten, houtschool, botresten en gebruiksvoorwerpen	op en in de eerste 30 cm vanaf het maaiveld
IJzertijd	middelhoog	akkerlaag en/of nederzettingssporen: kleine fragmenten aardewerk, natuursteen, metaalresten, houtschool, botresten en gebruiksvoorwerpen	op en in de eerste 30 cm vanaf het maaiveld
Romeinse Tijd	middelhoog	akkerlaag en/of nederzettingssporen: kleine fragmenten aardewerk, natuursteen, metaalresten, glasresten, houtschool, botresten en gebruiksvoorwerpen	op en in de eerste 30 cm vanaf het maaiveld
Vroege-Middeleeuwen	middelhoog	akkerlaag en/of nederzettingssporen: kleine fragmenten aardewerk, natuursteen, metaalresten, glasresten, houtschool, botresten en gebruiksvoorwerpen	op en in de eerste 30 cm vanaf het maaiveld
Late-Middeleeuwen	middelhoog	bewoningssporen van een boeren erf: kleine fragmenten aardewerk, metaalresten, glasresten, houtschool, botresten, organische resten en gebruiksvoorwerpen	op en in de eerste 30 cm vanaf het maaiveld
Nieuwe Tijd	middelhoog	bewoningssporen van een boeren erf: kleine fragmenten aardewerk, metaalresten, glasresten, houtschool, botresten, organische resten en gebruiksvoorwerpen	op en in de eerste 30 cm vanaf het maaiveld

4. CONCLUSIES

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Wat is er bekend over bodemversturende ingrepen binnen het plangebied uit het verleden? Is er bijvoorbeeld informatie bekend over vroegere ontgroningen, bodemsaneringen, egalisaties, dieploegen of landinrichting?
Het plangebied is, voor zover bekend, alleen in agrarisch gebruik geweest. Verwacht wordt dat de bodem, afgezien van de bouwvoor, minimaal verstoord is.
- Ligt het plangebied binnen een landschappelijke eenheid, welke vanuit archeologisch oogpunt een specifieke aandachtslocatie kan betreffen (zoals een relatief hoge dekzandkop of –rug, nabij een veengebied, een beekdal)?
Het plangebied ligt binnen een terrasvlakte van het voormalige stroomgebied van de Rijn, waarop oude rivierklei tot afzetting is gekomen. In de tijd dat de Rijn ten oosten van Montferland nog actief was zal het plangebied geen gunstige bewoningslocatie zijn geweest. Echter, vanaf het moment dat de Rijn het stroomgebied had verlaten (vroeg stadia van het Holoceen) zal het plangebied een gunstige bewoningslocatie zijn geweest. De vanuit Duitsland door regenwater gevoede Oude IJssel overstromde waarschijnlijk niet of nauwelijks, waardoor de aangrenzende terreindelen geschikt waren voor bewoning. Deze rivier was een belangrijke bron voor voedsel (visvangst) en (drink)water en vormden de meest belangrijke verkeersaders. Nabij het plangebied, nabij de loop van de Oude IJssel, zijn al eerder archeologische resten aangetroffen.
- Wat is de gespecificeerde archeologische verwachting van het plangebied?
De kans op het voorkomen van archeologische resten vanaf uit het Laat-Paleolithicum wordt laag geacht en vanaf het Mesolithicum middelhoog geacht. De archeologische resten worden direct aan of onder het maaiveld verwacht. De vondstenlaag wordt verwacht in de eerste 30 cm beneden het maaiveld. Archeologische sporen worden binnen 50 cm beneden het maaiveld verwacht. Paalsporen en waterputten kunnen op grotere diepte worden verwacht.

5. ADVIES

Econsultancy adviseert om een inventariserend veldonderzoek uit te voeren door middel van een verkennend booronderzoek, teneinde de op basis van het bureauonderzoek opgestelde gespecificeerde archeologische verwachting van het plangebied aan te vullen en te toetsen en een betrouwbaar beeld van de gaafheid van de bodem te verkrijgen. De boringen dienen verspreid over het plangebied gezet te worden in een verspringend raster van 40x50 meter.

LITERATUUR

Alterra, 2003: *Digitale Geomorfologische kaart van Nederland*, schaal 1:25.000

Berendsen, H.J.A. 2008: *Fysische Geografie van Nederland, deel 1: De vorming van het land. Inleiding in de geologie en de geomorfologie*. Van Gorcum, Assen.

Berendsen, H.J.A. 2005: *Fysische Geografie van Nederland, deel 4: Landschappelijk Nederland. De fysisch-geografische regio's*. Van Gorcum, Assen.

Moerman, S. & Kramer, J. de, 2005: *Inventariserend veldonderzoek, verkennende fase Uiftseweg in Gendringen, gemeente Oude IJsselstreek*. Becker & Van de Graaf rapport 14707

Mulder, E.F.J. de, Geluk, M.C., Ritsema, I.L., Westerhoff, W.E., Wong, T.E. 2003: *De ondergrond van Nederland*. Wolters-Noordhoff, Groningen.

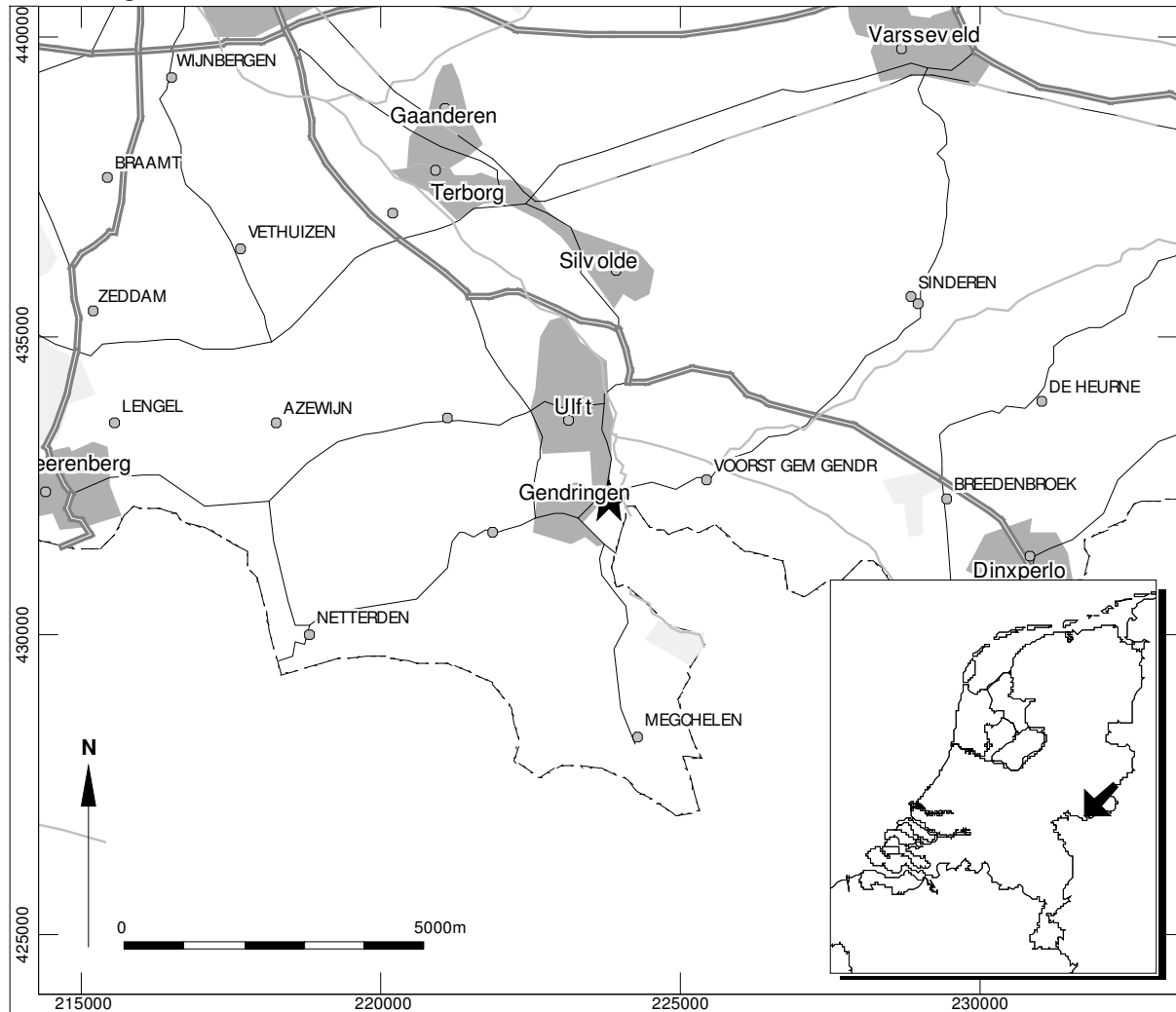
Nales, T., 2005: *Uift, Plangebied Bongersstraat*. BAAC-rapport 05.231

Pronk, E.C., 2008: *Plangebied Lenteleven-Waalstraat te Gendringen, gemeente Oude IJsselstreek; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek*. RAAP-notitie 2866.

Stichting voor Bodemkartering, 1980: *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 41 West/Aalten*.

Wullink, A.J. & Broeke, E.M. ten, 2009: *Een karterend archeologisch inventariserend veldonderzoek door middel van boringen aan de Bosweg te Voorst, gemeente Oude IJsselstreek (Gld)*. ARC-Rapporten 2009-178.

Afbeelding 1

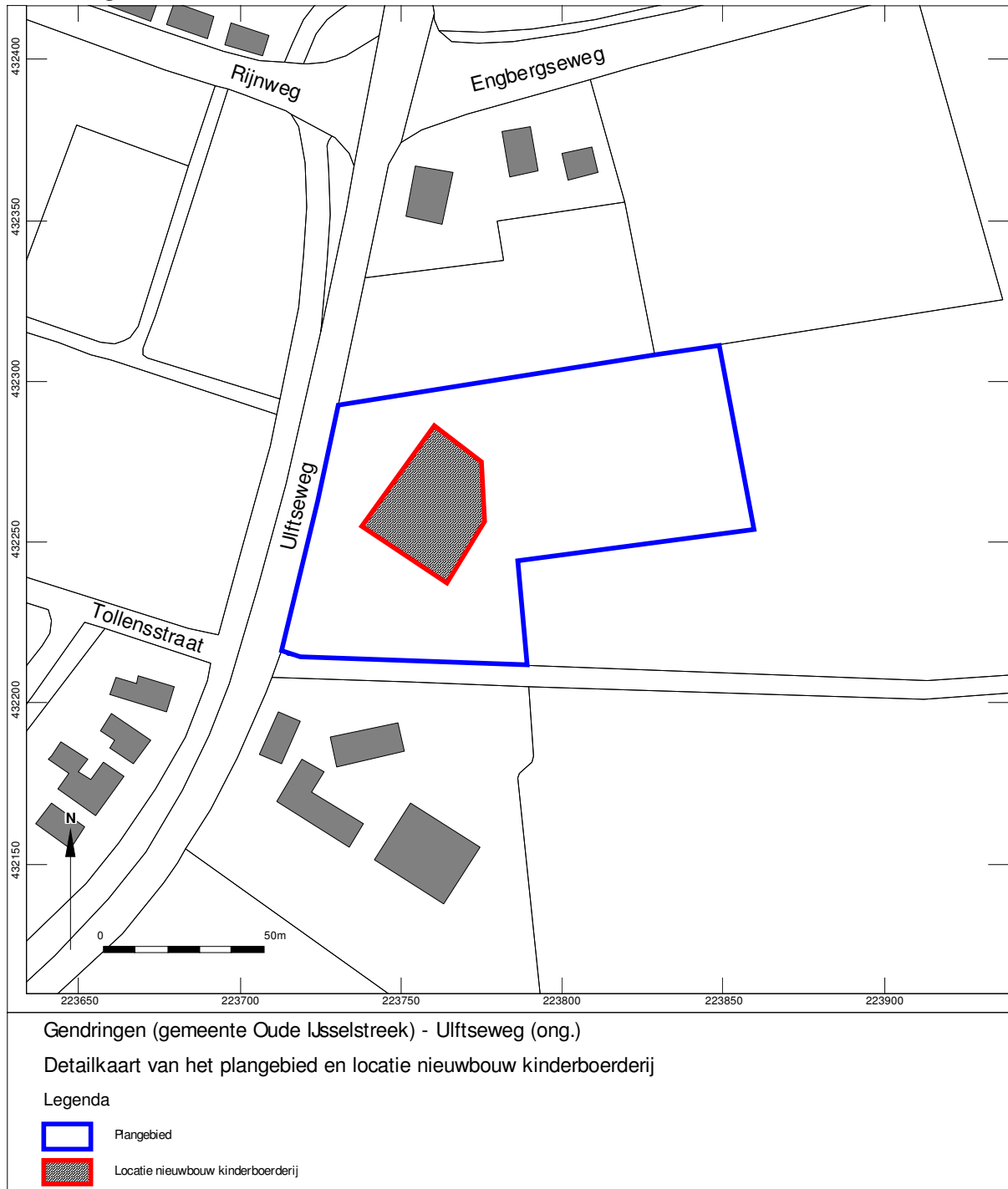

Gendringen (gemeente Oude IJsselstreek) - Ulfseweg (ong.)

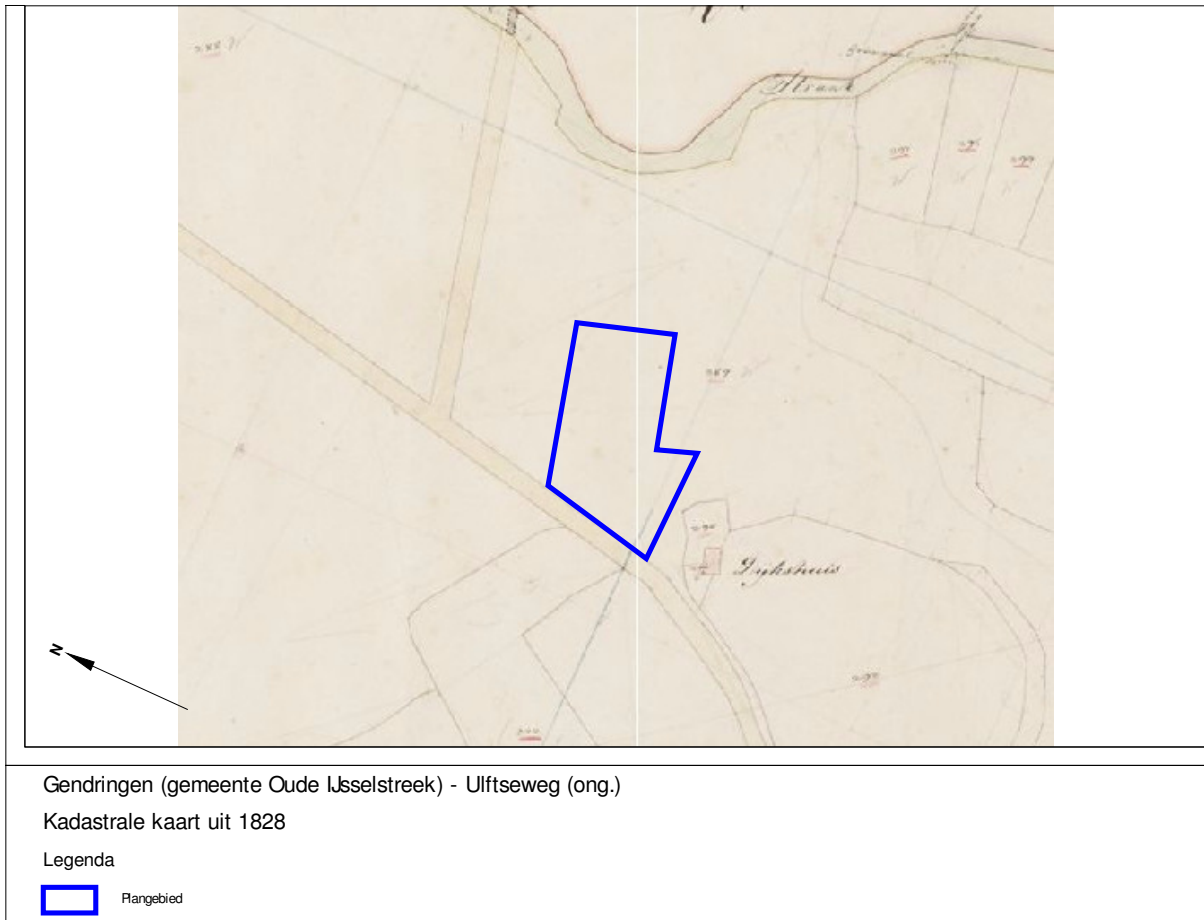
Locatie van het plangebied

bron: Geodan

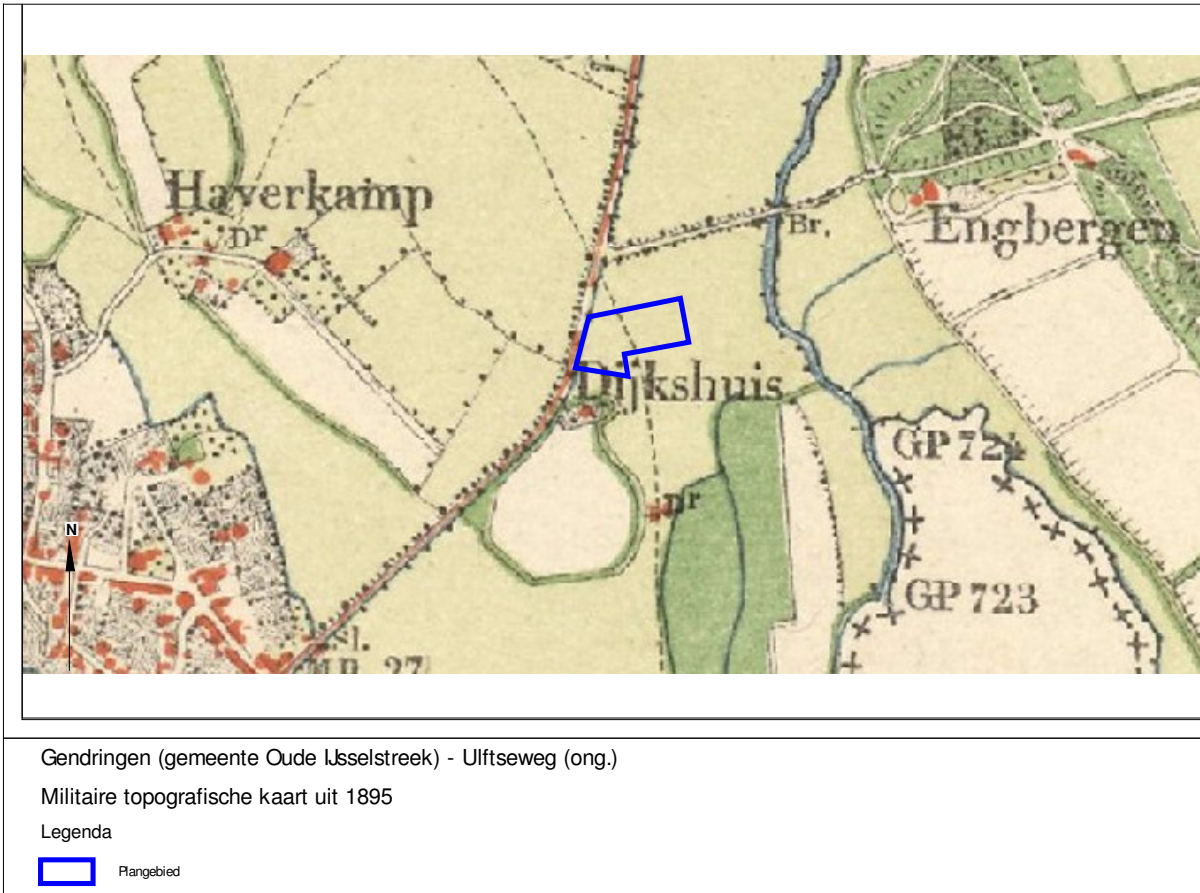
Afbeelding 2

Afbeelding 3

Afbeelding 4

Afbeelding 5

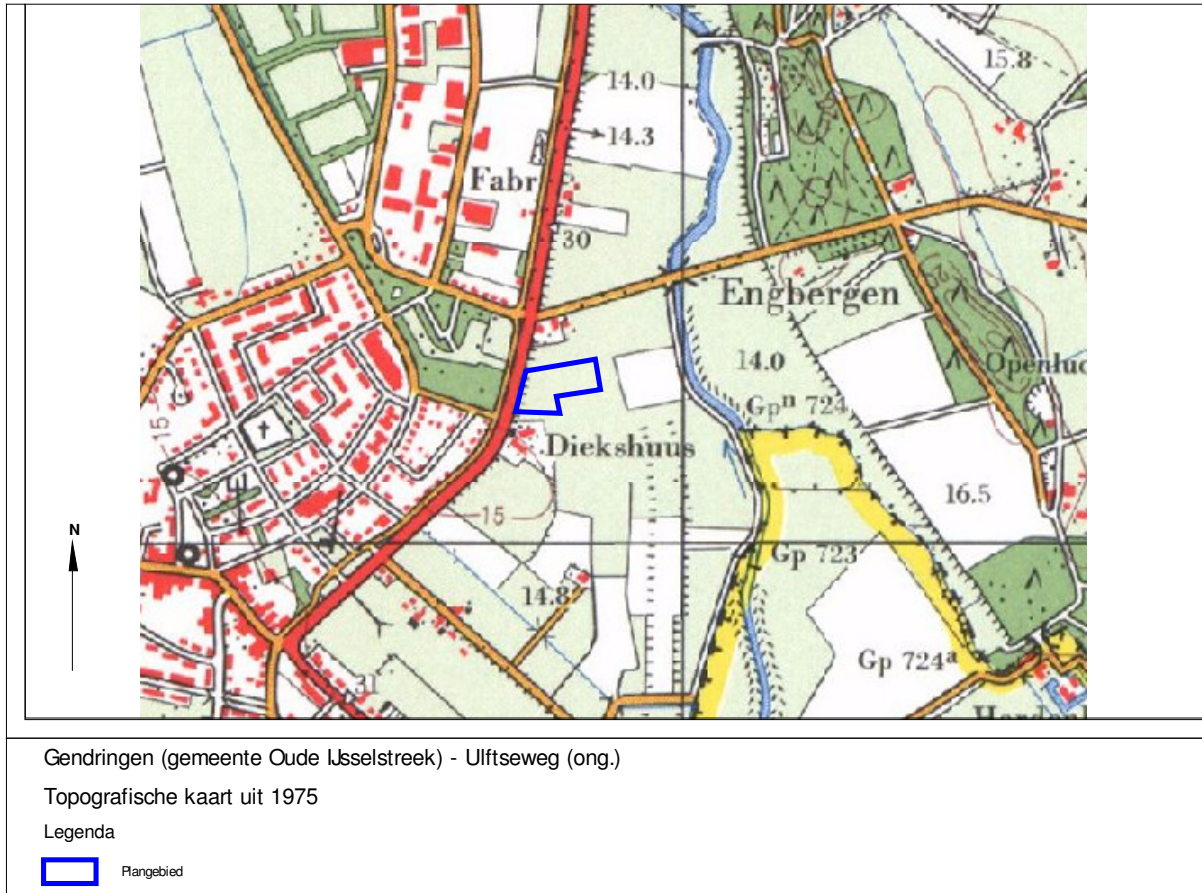
Gendringen (gemeente Oude IJsselstreek) - Uiftseweg (ong.)

Militaire topografische kaart uit 1921

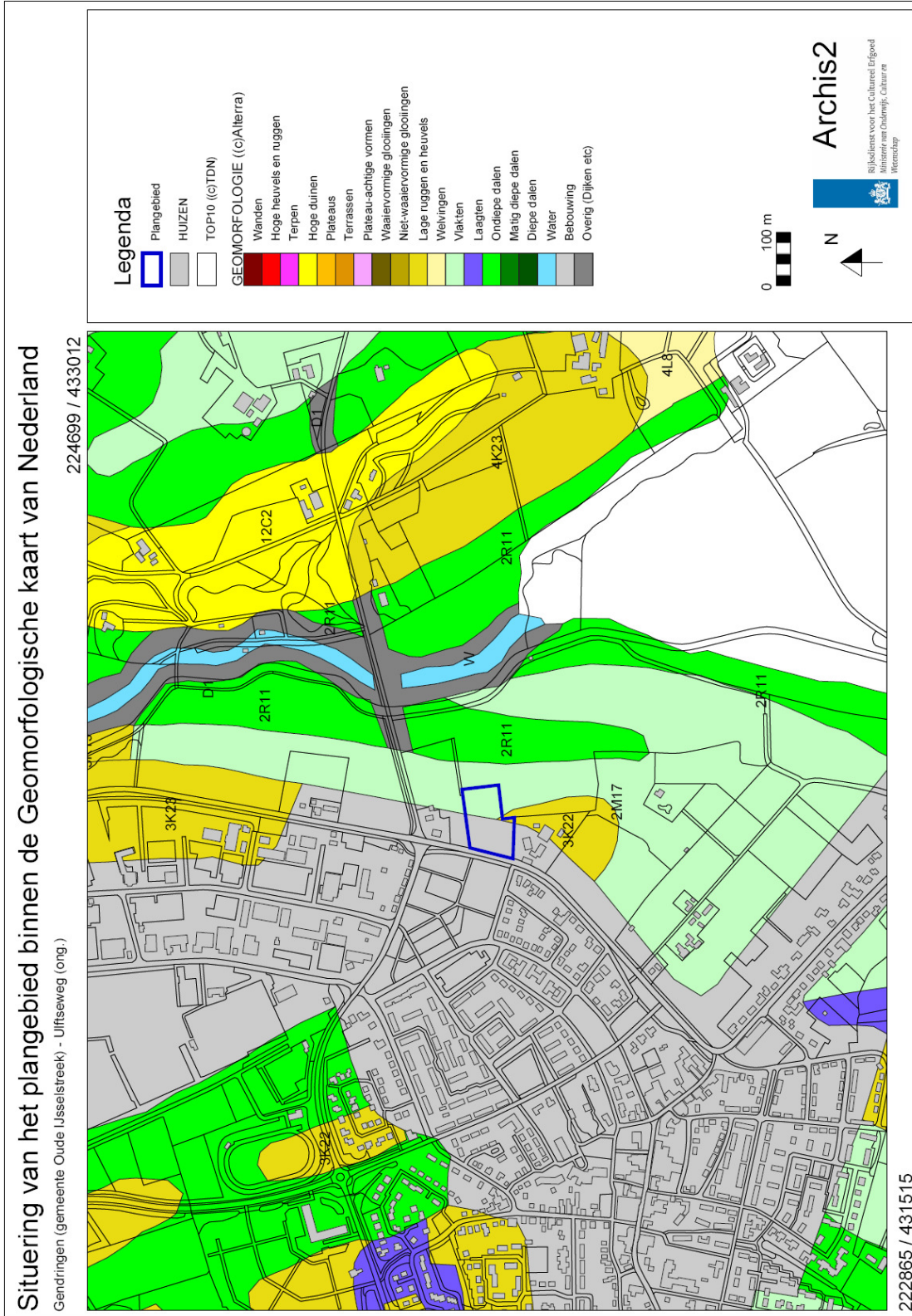
Legenda

 Plangebied

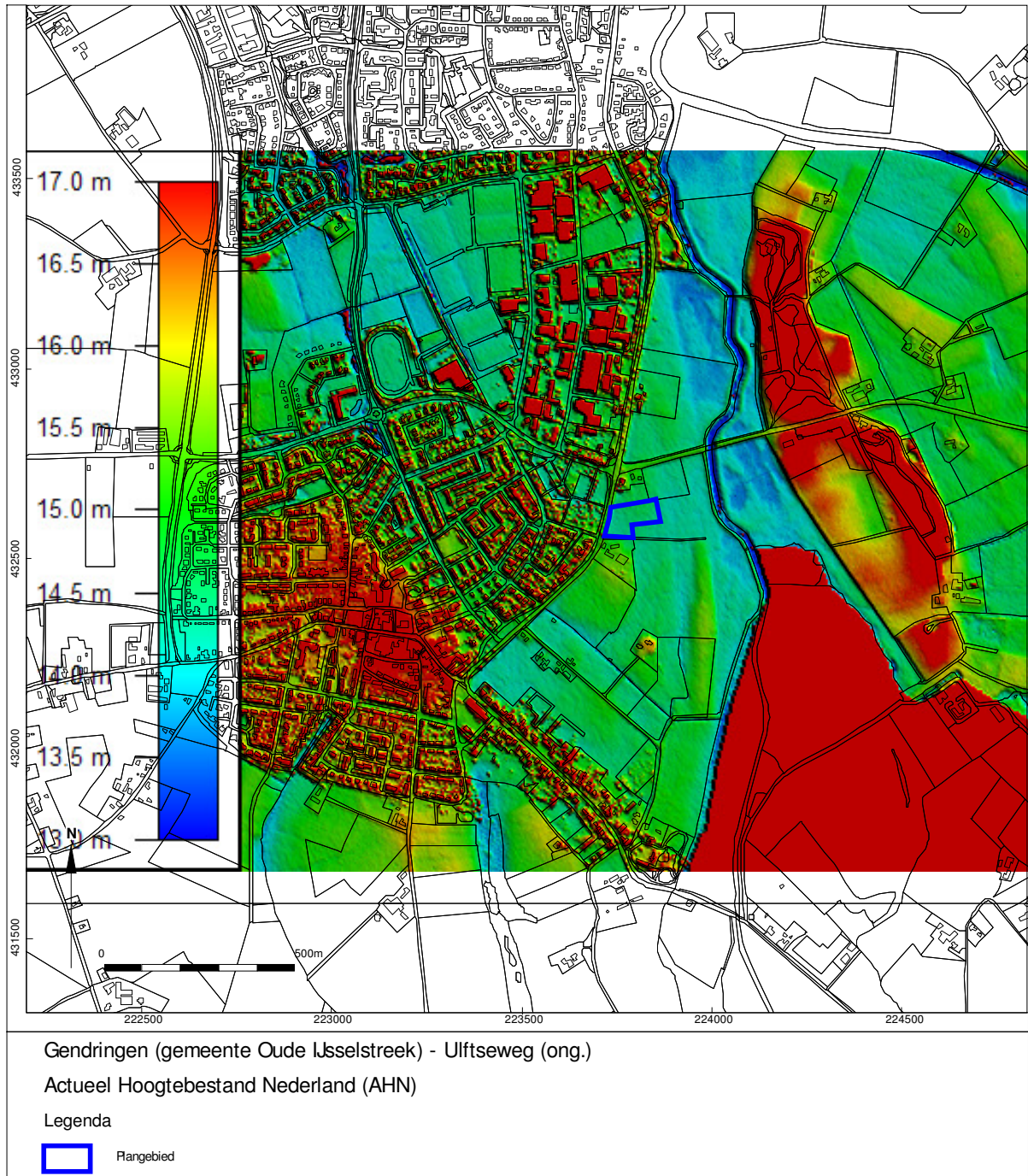
Afbeelding 6

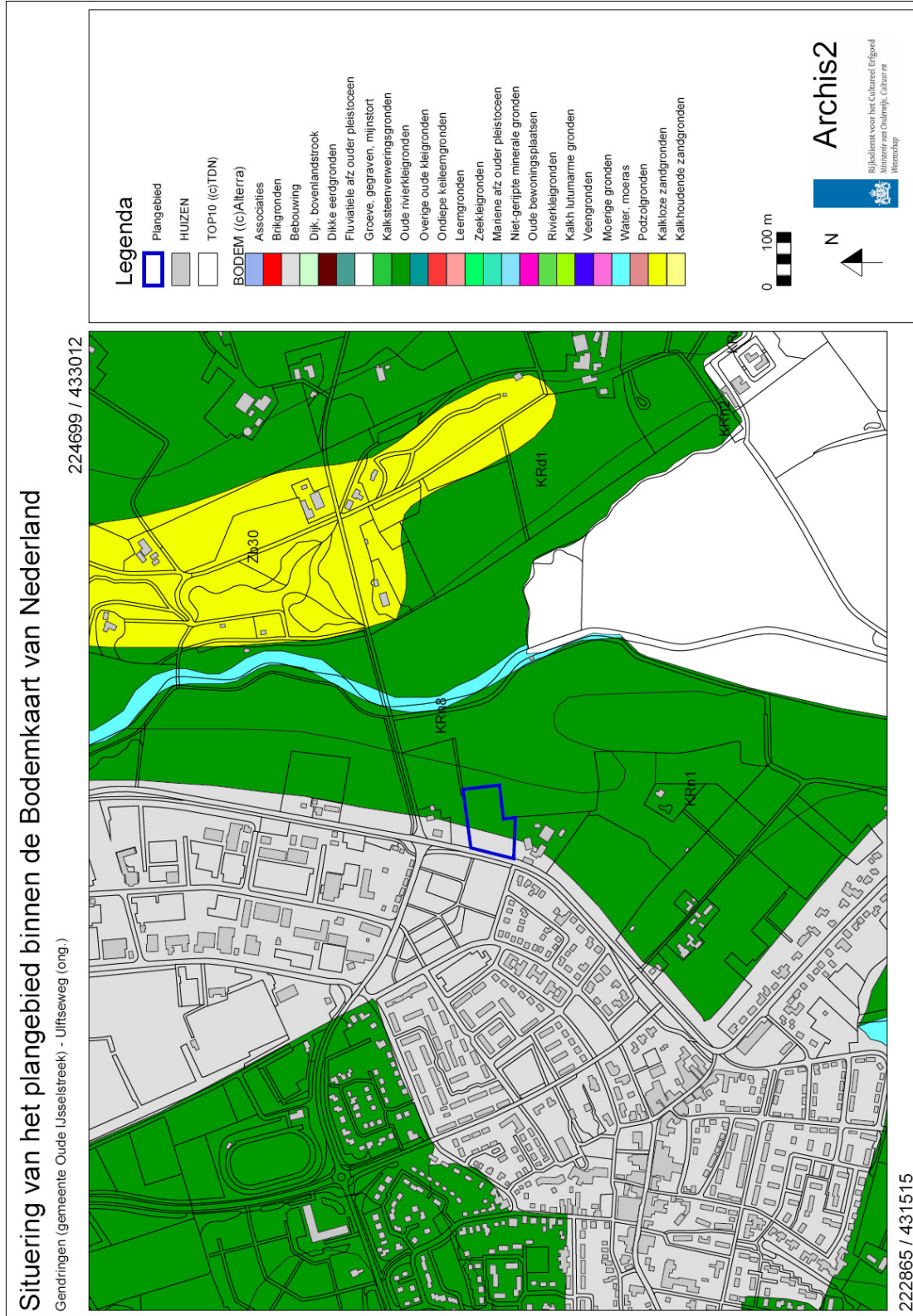
Afbeelding 7

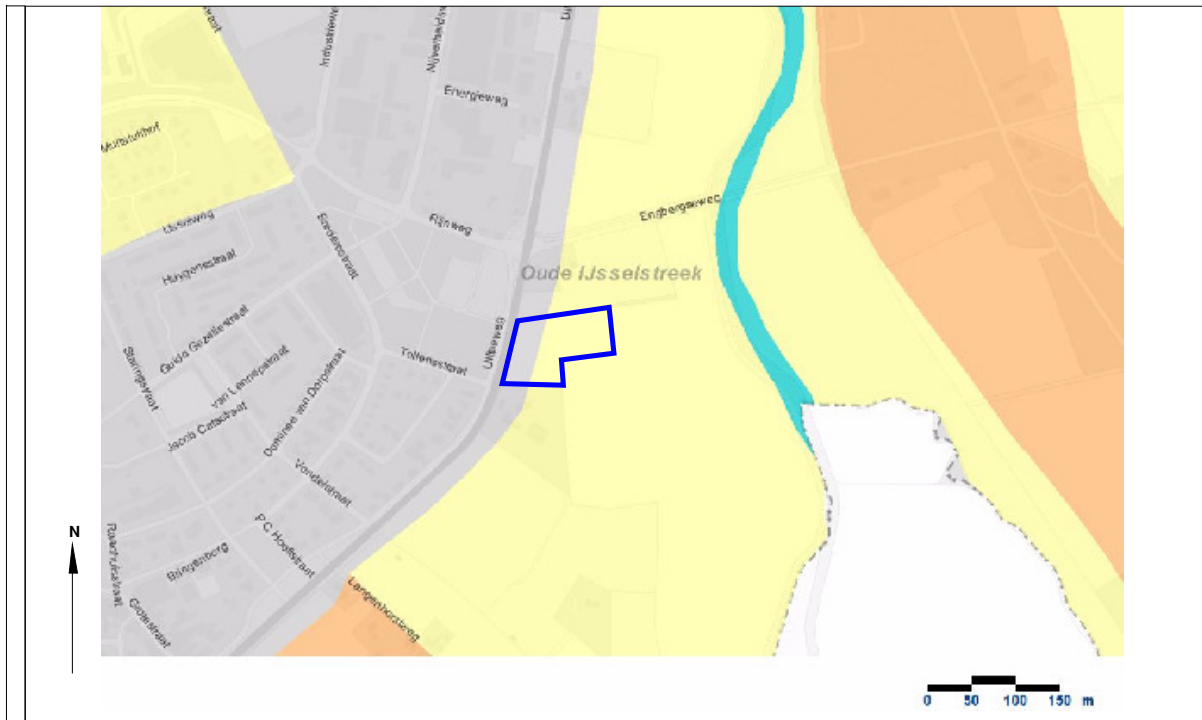
Afbeelding 8

Afbeelding 9

Afbeelding 11

Gendringen (gemeente Oude IJsselstreek) - Uiftseweg (ong.)

CultuurHistorische Waardenkaart (CHW) van de provincie Gelderland

Legenda

- hoog
- middelhoog
- laag
- niet gekarteerd
- plangebied

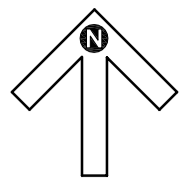
Bijlage 1 Overzicht geologische en archeologische tijdvakken

Ouderdom in jaren	Chronostratigrafie				MIS	Lithostratigrafie									
	Holoceen				1	Formaties: Naaldwijk (marien), Nieuwkoop (veen), Echteld (fluviaal)									
11.755	Kwartair	Laat	Laat	Weichselien (ijstijd)	2	Formatie van Kreftenheye	Formatie van Boxtel	Formatie van Beegden							
12.745									Laat-Weichselien (Laat-Glaciaal)	Late Dryas (koud)					
13.675										Allerød (warm)					
14.025										Vroege Dryas (koud)					
15.700					Bølling (warm)										
29.000					Midden-Weichselien (Pleniglaciaal)				Laat-Pleniglaciaal	3					
50.000									Midden-Pleniglaciaal	4					
75.000									Vroeg-Pleniglaciaal	5a					
					Pleistocene				Laat	Weichselien (ijstijd)	Vroeg-Weichselien (Vroeg-Glaciaal)	5b	Formatie van Eem	Formatie van Drente	Formatie van Beegden
												5c			
	5d														
115.000	Eemien (warme periode)	5e													
130.000	Saalien (ijstijd)	6													
370.000	Midden	Midden	Weichselien (ijstijd)	Holsteinien (warme periode)	6	Formatie van Urk	Formatie van Peelo	Formatie van Beegden							
410.000									Elsterien (ijstijd)						
475.000									Cromerien (warme periode)						
850.000									Pre-Cromerien						
2.600.000	Vroeg	Vroeg				Formatie van Sterksel									

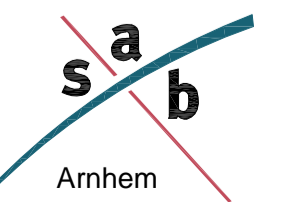
Cal. jaren v/n Chr.	¹⁴ C jaren	Chronostratigrafie		Pollen zones	Vegetatie	Archeologische perioden	
1950	0	Laat	Subatlanticum koeler vochtiger	Vb2	Loofbos eik en hazelaar overheersen haagbeuk veel cultuurplanten rogge, boekweit, korenbloem	Nieuwe tijd	
-1500	2650			Vb1		Middeleeuwen	
-450 0 -12				Va		Romeinse tijd	
-800	815	Midden	Subboreaal koeler droger	IVb	Loofbos eik en hazelaar overheersen beuk > 1% invloed landbouw (granen)	IJzertijd	
-2000	2650			IVa		Bronstijd	
3755	5000			III		Loofbos eik, els en hazelaar overheersen in zuiden speelt linde een grote rol	Neolithicum
-4900	8000	II	den overheerst hazelaar, eik, iep, linde, es				
-5300				8240	I	eerst berk en later den overheersend	Mesolithicum
7020	8000	Vroeg	Boreaal warmer				
8240	9000			Laat-Pleistoceen	Laat-Weichselien (Laat-Glaciaal)	Late Dryas	LW III
8800	10.150	Allerød	LW II			dennen- en berkenbossen	
11.755	10.800	Vroeg-Dryas	LW I	open parklandschap	open vegetatie met kruiden en berkenbomen		
12.745	11.800	Bølling					
13.675	11.800	Midden-Weichselien (Pleniglaciaal)		perioden met een poolwoestijn en perioden met een toendra		Midden-Paleolithicum	
14.025	12.000			perioden met bos en perioden met een subarctisch open landschap			
15.700	13.000	Eemien (warme periode)		loofbos		Midden-Paleolithicum	
-35.000							
75.000		Midden-Pleistoceen	Saalien (ijstijd)			Vroeg-Paleolithicum	
115.000							
130.000							
-300.000							

Chronostratigrafie voor Noordwest-Europa volgens Zagwijn (1974), Vandenberghe (1985) en De Mulder *et al.* (2003). Lithostratigrafie volgens De Mulder *et al.* (2003). Mariene isotop stadium (MIS) volgens Bassinot *et al.* (1994). Atmosferische data volgens Stuiver *et al.* (1998). Zuurstofisotop calibratie (OxCal) versie 3.9 Bronk Ramsey (2003), toegepast op het Laat-Weichselien en het Holoceen. Archeologische periode-indeling en ouderdom volgens de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB). Vegetatie bewerkt volgens Berendsen (2000). Pollenzones volgens P. Vos & P. Kiden (2005).

Bijlage 2 Planontwerp

inrichtingsschets **KINDERBOERDERIJ GENDRINGEN**
schaal : 1 : 1000 (A1)
datum : 04-11-2009
project nr. : 80072.01
tekening nr. : 00001
gemeente **OUDE IJSELSTREEK**

Bijlage 3 Archeologische monumenten

Uitgebreide Rapportage Monumenten

Monumentnr: 3755 **Oppervlakte:** 34.925 m2
CMA-nr: 41C - 002
Status: Terrein van hoge archeologische waarde
Toponiem: HUIZE CATSHEUVEL
Plaats: Ulf
Gemeente: Oude IJsselstreek
Provincie: Gelderland
Coördinaten: 224002 / 433140
Terreinbeheerder: Niet van toepassing

Complexen

Complextype

Begindatering

Einddatering

Nederzetting, onbepaald	Mesolithicum	Neolithicum laat
-------------------------	--------------	------------------

Beschrijving

CAA: 41CN-43 Meldingskaart 1987: / Bij de veldkartering in 1970 zijn meerdere fragmenten vuursteen gevonden. Veldkartering; 1990; A. Beverdam Boringen: 1990; ROB, P. van Beest

Uitgebreide Rapportage Monumenten

Monumentnr: 13162 **Oppervlakte:** 7.997 m2
CMA-nr: 41C - 007
Status: Terrein van hoge archeologische waarde
Toponiem: DE WEZENTHORST
Plaats: Uft
Gemeente: Oude IJsselstreek
Provincie: Gelderland
Coördinaten: 223008 / 433033
Terreinbeheerder: Niet van toepassing

Complexen

Complextype

Begindatering

Einddatering

Borg/stins/versterkt huis

Middeleeuwen laat

Nieuwe tijd

Beschrijving

Het huis is beschermd door RDMZ, ODB-nr. 16065 Het huidige huis kan nog uit omstreeks 1500 dateren. Mogelijk bevinden zich nog resten van het oude kasteel in de grond. In 1978 werd hier een bouwput gegraven. Deze put bleek te zijn gegraven in de gracht en in 1 van de taluds van de gracht. Vermoedelijk is in de veertiende eeuw in de gracht een keermuur opgetrokken en is het grachtgedeelte achter de muur aangevuld. Vlak achter de muur en evenwijdig daarmee is een doorlopende rij van zware eiken palen aangetroffen. Tevens werd er een houten waterput aangetroffen.

Literatuur

ELIENS, F. M., J. HARENBERG 1984 Wesenthorst, in: Middeleeuwse kastelen van Gelderland
R. S. HULST 1978 Gendringen, in: JROB

**Een verkennend archeologisch
inventariserend veldonderzoek door
middel van boringen aan de Uiftseweg te
Gerdringen, gemeente Oude IJsselstreek
(Gld)**

W.J.F. Thijs & E.M. ten Broeke

ARC-Rapporten 2010-44

Geldermalsen
2010
ISSN 1574-6887

Colofon

Een verkennend archeologisch inventariserend veldonderzoek door
middel van boringen aan de Ulftseweg te Gerdringen, gemeente Oude
IJsselstreek (Gld)

ARC-Rapporten 2010-44
ARC-Projectcode 2010/005

Tekst

W.J.F. Thijs & E.M. ten Broeke

Afbeeldingen

W.J.F. Thijs & E.M. ten Broeke

Redactie

A.J. Wullink

Beheer en plaats van documentatie

Archaeological Research & Consultancy

Versie 2.1, 7 april 2010

Autorisatie — A. Ufkes

Uitgegeven door

ARC bv

Postbus 41018

9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Geldermalsen, 2010

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Projectgegevens

Projectnaam	Gendringen, Ulftseweg
Projectcode	2010/005
Cis-code	38802
Projectleider	drs. A.J. Wullink
Contact	0345-620101, a.j.wullink@arcbv.nl
Opdrachtgever	Econsultancy Doetinchem, ir. E.M. ten Broeke
Contact	0314-365150, tenbroeke@econsultancy.nl
Bevoegd gezag	Gemeente Oude IJsselstreek, de heer F. Kroesen
Contact	0315-292292, f.kroesen@oude-ijsselstreek.nl
Toetsing	Regionaal archeoloog Achterhoek, de heer M. Kocken
Contact	0314-321235, m.kocken@regio-achterhoek.nl

Locatiegegevens

Toponiem	Ulftseweg
Plaats	Gendringen
Gemeente	Oude IJsselstreek
Provincie	Gelderland
Kaartblad	41C
RD-coördinaten	N: 223730/432295 O: 223840/432310 Z: 223848/432242 W: 223710/432215
Oppervlakte	8.100 m ²

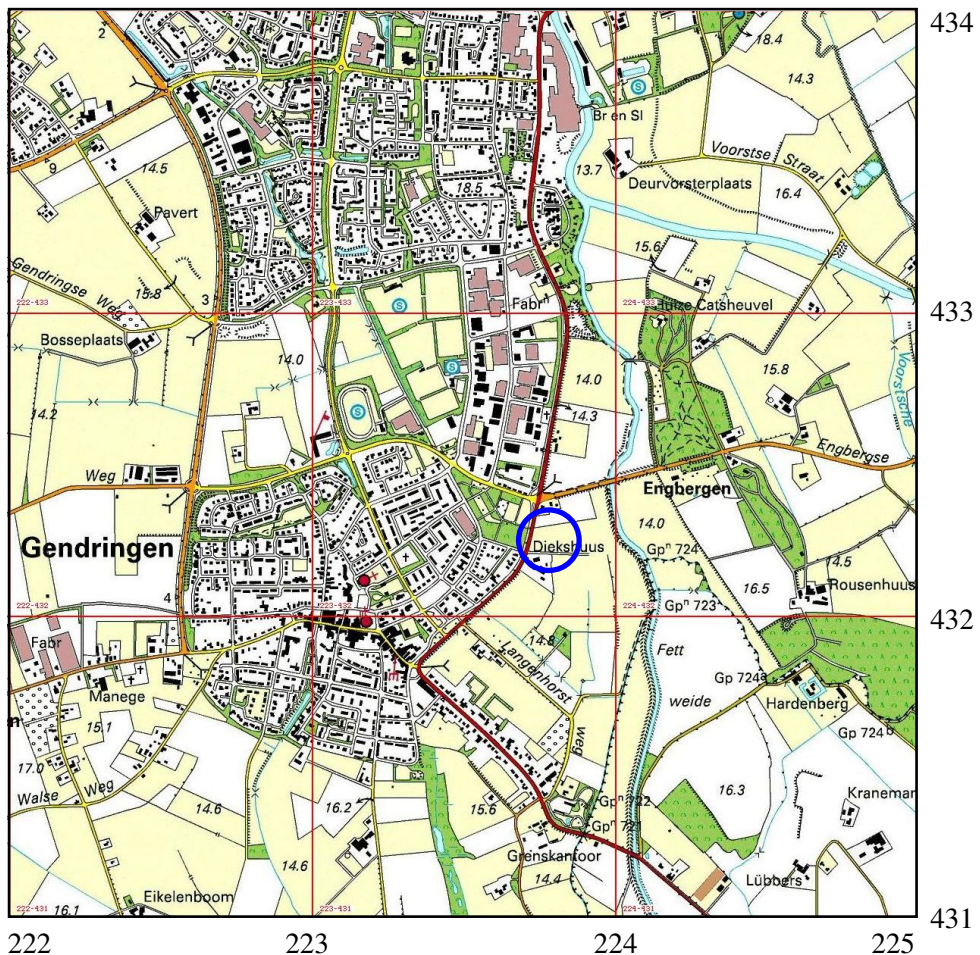
Beschrijving onderzoekslocatie

Geologie	(Oude) rivierkleiafzettingen van de Formatie van Echteld op komafzettingen (Laag van Wijchen) en grove, grindhoudende fluviaatiele zanden van de Formaties van Kreftenheye.
Geomorfologie	Terrasvlakte met geulen van een meanderend afwateringsstelsel (2M17).
Bodem	Poldervaaggronden in lichte zavel (KRn1).
Historische situatie	Waarschijnlijk is de locatie in het verleden niet bebouwd geweest.
Archeologische verwachting	Lage verwachting voor resten uit het Laat-Paleolithicum, middelhoge verwachting voor resten vanaf het Mesolithicum.

Legenda

— Onderzoekslocatie

Afbeelding 1 Topografische kaart van de onderzoekslocatie en omgeving, voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

In opdracht van Econsultancy uit Doetinchem heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een verkennend archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen uitgevoerd aan de Ulftseweg te Gendringen (afb. 1). Aanleiding tot dit onderzoek vormt de voorgenomen herontwikkeling van het plangebied.

In het oostelijk deel van het plangebied zal een kinderboerderij worden gebouwd. Ter plaatse van de toekomstige bebouwing zal, bij de aanleg van een standaard fundering, de bodem tot een diepte van circa 1 m –mv worden afgegraven (bouwput). Het overige deel van het plangebied zal worden heringericht ten behoeve van het kunnen uitvoeren van de dagelijkse activiteiten rondom de kinderboerderij, waardoor lokale bodemverstoringen gaan plaatsvinden (bijvoorbeeld de aanleg van een klimtoren en een kabelbaan). Door bovengenoemde bodemingrepen kunnen mogelijk archeologische waarden worden bedreigd. Conform de Wet op de archeologische monumentenzorg dient het plangebied eerst te worden onderzocht op de aanwezigheid van archeologische waarden.¹ Het veldwerk is uitgevoerd op 6 januari 2010 door Ir. E.M. ten Broeke van Econsultancy, onder leiding van drs. A.J. Wullink van ARC bv. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1).²

1.2 Onderzoeksgeschiedenis

Halverwege december 2009 is een bureau-onderzoek verricht door Econsultancy.³ Het archeologisch verwachtingsmodel uit het bureau-onderzoek vormt het uitgangspunt voor dit inventariserend veldonderzoek en is hieronder weergegeven.

Op grond van de verzamelde archeologische en aardwetenschappelijke informatie is de volgende gespecificeerde verwachting opgesteld:

Het plangebied ligt binnen een terrasvlakte van het voormalige stroomgebied van de Rijn, waarop oude rivierklei tot afzetting is gekomen. In de tijd dat de Rijn ten oosten van Montferland nog actief was zal het plangebied geen gunstige bewoningslocatie zijn geweest. Echter, vanaf het moment dat de Rijn het stroomgebied had verlaten (vroege stadia van het Holoceen) zal het plangebied een gunstige bewoningslocatie zijn geweest. De vanuit Duitsland door regenwater gevoede Oude IJssel overstroomde waarschijnlijk niet of nauwelijks, waardoor de aangrenzende terreindelen geschikt waren voor bewoning. Deze rivier was een belangrijke bron voor voedsel (visvangst) en (drink)water en vormden de meest belangrijke verkeersaders. Nabij het plangebied, nabij de loop van de Oude IJssel, zijn al eerder archeologische resten aangetroffen. Op basis van bovenstaande uitgangspunten wordt de kans op het voorkomen van archeologische resten vanaf uit het

¹In werking getreden op 1 september 2007.

²De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl.

³Ten Broeke, E.M., 2009: *Archeologisch bureauonderzoek Ulftseweg (ong.) te Gendringen in de gemeente Oude IJsselstreek*, Econsultancy Rapport 09126294 (conceptversie).

Laat-Paleolithicum laag geacht en vanaf het Mesolithicum middelhoog geacht. De archeologische resten worden direct aan of onder het maaiveld verwacht. De vondstenlaag wordt verwacht in de eerste 30 cm beneden het maaiveld. De meeste typen archeologische resten (bot, houtskool, aardwerk, metaal) zullen door de periodieke afwisseling van natte en droge condities (variatie in zuurgraad van de bodem) slecht zijn geconserveerd. Het complextype en de omvang kunnen niet nader worden gespecificeerd door de beperkte gegevens. Het plangebied is, voor zover bekend, alleen in agrarisch gebruik geweest. Verwacht wordt dat de bodem, afgezien van de bouwvoor, minimaal verstoord is.

1.3 Doel van het inventariserend veldonderzoek

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) dient ertoe het in het bureau-onderzoek voorgestelde verwachtingsmodel te verifiëren en met veldwaarnemingen te completeren. Het IVO bestaat uit drie stappen: verkennend, karterend en waarderend. Het verkennend onderzoek richt zich op de bodemopbouw en mogelijke bodemverstoringen die de archeologische trefkans kunnen beïnvloeden. Het karterend onderzoek stelt vast of er al dan niet archeologische waarden aanwezig zijn. Het waarderend onderzoek bepaalt de waarde van de archeologische resten.

1.4 Werkwijze

Het IVO is uitgevoerd als een verkennend booronderzoek. Hiertoe zijn met behulp van een edelmanboor met een diameter van 7 cm op het onderzoeksterrein 9 boringen geplaatst tot minimaal 110 cm –mv. De boringen zijn, rekening houdend met de aanwezige bebouwing en de toekomstige nieuwbouw, verspreid over het terrein gezet om een juiste, algehele indruk van de bodemopbouw te kunnen krijgen. De boorkernen zijn zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies konden worden beschreven en opgemeten. Het opgeboorde materiaal is doorzocht op de aanwezigheid van archeologische resten. Vervolgens is de bodemopbouw per boring beschreven en is er gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. De boringen zijn beschreven volgens de Archeologische Standaardbeschrijvingsmethode (ASB).

2 Resultaten inventariserend veldonderzoek

Binnen het plangebied zijn 9 boringen geplaatst in een, waar mogelijk, verspringend grid van 40×50 meter. De locatie van de boringen is weergegeven in afbeelding 2. De resultaten van het verkennend booronderzoek zijn opgenomen in bijlage 1.

In de boringen 1, 2, 3, 6 en 9 bestaat de ondergrond uit zwak siltig, matig tot zeer grof en zwak grindig zand. Hierboven bevindt zich een vrij dun (30 tot 40 cm), zwak humeus, matig zandig kleipakket, waarin de bouwvoor is gevormd (Ap-horizont). Onder de Ap-horizont ligt het matig tot zeer grof zand. Hierin heeft nauwelijks bodemvorming plaatsgevonden. Het zand vormt hierdoor de C-horizont. In de boringen 4, 5, 7 en 8 is het kleipakket dikker, tot maximaal 140 cm,

en varieert in lithologie van matig zandige tot sterk siltige klei. Bij de boringen zijn op de overgang van de Ap- naar de C-horizont of direct al in de Ap-horizont roestvlekken en/of aangetroffen. Dit is de zogenaamde gley-zone (Apg- en/of Cg-horizont), het niveau waarbinnen de grondwaterspiegel fluctueert. Met name in de boringen waar sprake is van een dikker kleipakket zijn veel roest- en mangaanvlekken en mangaanconcreties aangetroffen, kenmerkend voor kleiafzettingen in de gley-zone. Het grondwater bevindt zich gemiddeld op 100 cm –mv (Cr-horizont). Ter plaatse van de boring 7 en 8 is het bodemprofiel deels vergraven. De vergravingsdiepte bedraagt respectievelijk 0,7 en 1,0 m –mv. In boring 7 zijn in de bouwvoor sporen baksteen waargenomen. In boring 8 is de klei tussen 0,3–0,8 m –mv kalkrijk terwijl de klei op de gehele locatie kalkloos is. Dit duidt op verstoring.

Het zwak siltig, matig tot zeer grof en zwak grindig zand betref rivierzand, dat door de Rijn tijdens het Weichselien zijn afgezet en behoort tot de Formatie van Kreftenheye. De kleiafzettingen zijn in het begin van het Holoceen afgezet, nog net voordat de Rijn het gebied in zijn geheel verlaten had om door de Gelderse Poort te stromen. Deze kleiafzettingen worden ook wel aangeduid als oude rivierklei. Binnen het centrale deel van het plangebied (boringen 1, 2, 3, 6 en 9) is het kleidek dermate dun dat ter plaatse eerder sprake is van een vlakvaaggrond (hydrozandvaaggrond) met een dun kleidek dan van een poldervaaggrond, die op basis van het bureau-onderzoek verwacht werd. Het kleipakket zal zeer dun zijn geweest, waarbij tijdens ploegwerkzaamheden de top van zandpakket vermengd is met de kleiafzettingen (bouwvoor). Ter plaatse van het zuidwestelijk- en oostelijk deel van het plangebied (boringen 4, 5, 7 en 8), waar het kleipakket dikker is, betreffen vermoedelijk opgevulde meandergeulen. Deze terreindelen liggen ook wat lager ten opzichte van het overige deel van het plangebied, ongeveer een halve meter, wat waarschijnlijk veroorzaakt is door differentiële klink van het kleipakket. Boring 5 bevindt zich op de overgang van de geul naar de terrasvlakte. Bodemvorming heeft ter plaatse van de geulen binnen het kleipakket plaatsgevonden, waardoor hier wel sprake is van een poldervaaggrond. Binnen het zuidwestelijk deel van het plangebied, binnen een deel van een geul, is het bodemprofiel (deels) verstoord. In het overige deel van het plangebied is de bodem, afgezien van de bouwvoor, verder onverstoord.

In de boringen zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. Het gaat hier echter om een verkennend bodemonderzoek, dat zich richt op de bodemopbouw en mogelijke bodemverstoringen die de archeologische trefkans kunnen beïnvloeden en niet zo zeer op het onderzoeken op de aanwezigheid van archeologische vondsten en/of sporen.

3 Samenvatting en conclusie

Volgens het bureau-onderzoek door Econsultancy ligt het plangebied binnen een terrasvlakte van het voormalige stroomgebied van de Rijn, waarop oude rivierklei tot afzetting is gekomen. In de tijd dat de Rijn ten oosten van Montferland nog actief was zal het plangebied geen gunstige bewoningslocatie zijn geweest. Echter, vanaf het moment dat de Rijn het stroomgebied had verlaten (vroeg stadia van het

Holoceen) zal het plangebied een gunstige bewoningslocatie zijn geweest. De Onderzoekslocatie heeft een lage trefkans op archeologica uit het Laat-Paleolithicum en een middelhoge trefkans op archeologica vanaf het Mesolithicum. Het plangebied is, op basis van het beschikbare kaartmateriaal, in ieder geval vanaf het begin van de 19de eeuw tot heden in agrarisch gebruik geweest. In de omgeving zijn waarnemingen bekend uit de periode Mesolithicum–Nieuwe Tijd. Hiernaast zijn twee monumentterreinen aanwezig met nederzettingsresten uit de periode Laat-Mesolithicum–Vroeg-Neolithicum (Swifterbant-cultuur) en een terrein met nederzettingsresten uit de Late Middeleeuwen. Tijdens het verkennend onderzoek zijn op de locatie poldervaaggronden en vlakvaaggronden met een kleidek aangetroffen. Het kleidek op de onderzoekslocatie is relatief dun, alleen ter plaatse van in de ondergrond aanwezige meandergeulen (zuidwestelijk en -oostelijk deel van het plangebied) is het kleipakket dikker waardoor poldervaaggronden zijn gevormd. Op het zuidwestelijk deel van het terrein zijn in twee boringen (7 en 8) verstoringen aangetroffen met een diepte van 0,7–1,0 m –mv. Het bodemarchief is hier mogelijk reeds aangetast. Voor het merendeel van het plangebied, betreffende de (iets) hoger gelegen terrasvlakte ten opzichte van de voormalige (meander)geulen, blijft een middelhoge archeologische trefkans voor resten vanaf het Mesolithicum bestaan. De lager gelegen voormalige (meander)geulen zullen een mindere voorkeur hebben gehad als bewoningslocatie. In vergelijkbare locaties ten noorden van het plangebied, aan de overzijde van de Engbergseweg, zijn reeds archeologische resten aangetroffen.

4 Aanbeveling

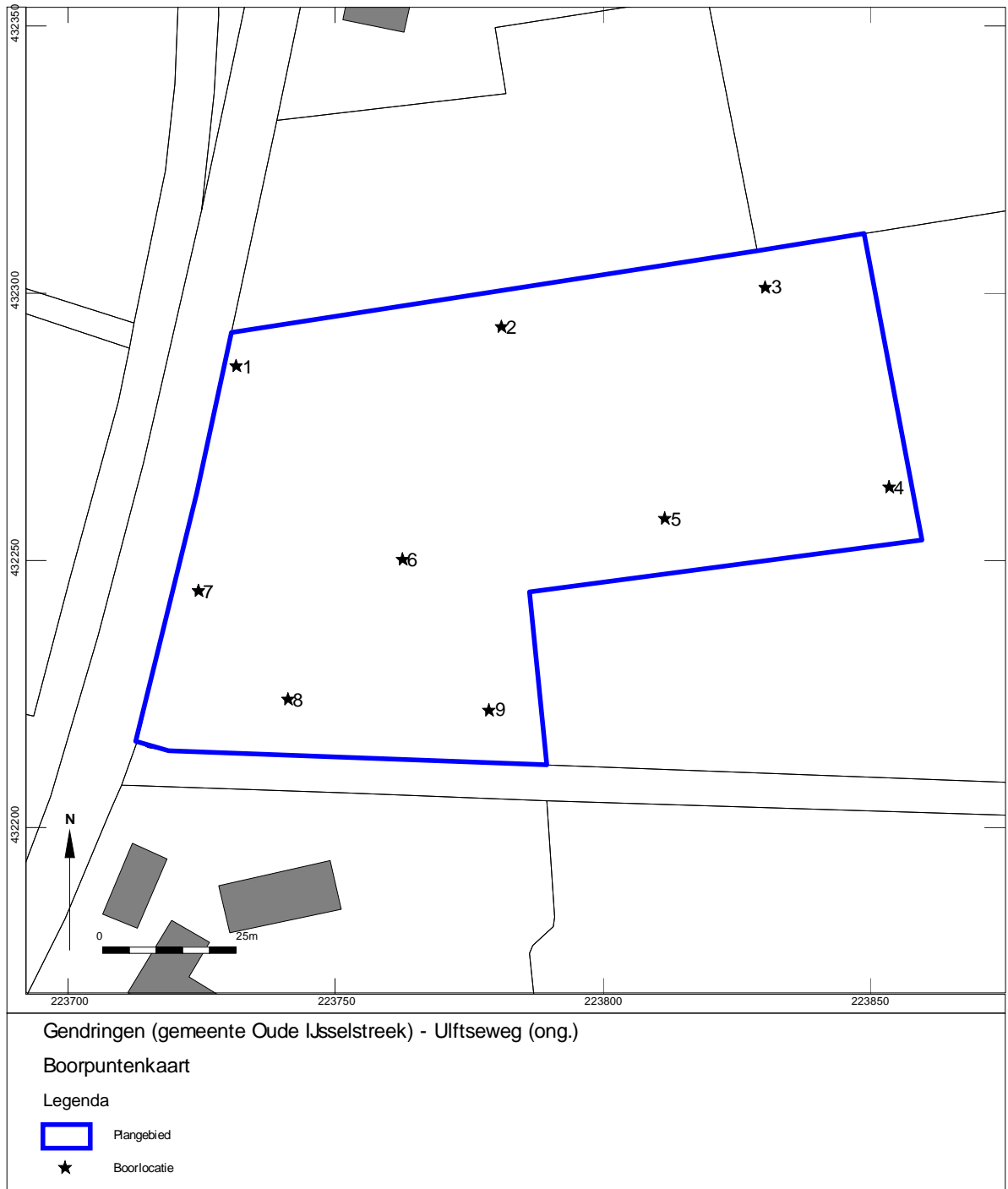
Op basis van de middelhoge archeologische trefkans en het onverstoorde bodemprofiel onder de bouwvoor binnen het merendeel van het plangebied is een vervolgonderzoek noodzakelijk om te bepalen of sprake is van een archeologische vindplaats. Geadviseerd wordt om een vervolgonderzoek uit te voeren om vast te stellen of hier sprake is van een archeologische vindplaats, in eerste instantie gericht op het iets hoger gelegen deel van het plangebied binnen de terrasvlakte (noordelijk en centraal/zuidelijk gelegen terreindelen, weergegeven in afbeelding 3). Dit vervolgonderzoek kan het beste worden uitgevoerd in de vorm van een proefsleuvenonderzoek (IVO-P). Voor het proefsleuvenonderzoek is een Programma van Eisen (PvE) vereist, dat voor aanvang van de werkzaamheden moet worden goedgekeurd door het bevoegd gezag, de gemeente Oude IJsselstreek en de deskundige namens de bevoegde overheid, de heer M. Kocken, regionaal archeoloog Regio Achterhoek. De gemeente beoordeeld uiteindelijk of en in welke vorm het vervolgonderzoek moet worden uitgevoerd.

Literatuur

Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). Vierde, geheel herziene druk.

Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0*. Amersfoort.

Mulder, E.F.J. de et al., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.

Afbeelding 2 Boorpuntenkaart. Door: E.M. ten Broeke.

Gendringen (gemeente Oude IJsselstreek) - Uiftseweg (ong.)

Boorpuntenkaart en advieszone waar vervolgonderzoek voor wordt geadviseerd

Legenda

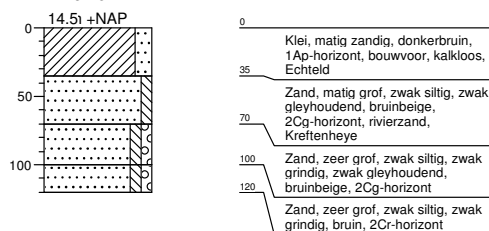
- Plangebied
- Boorlocatie
- Advieszone waar vervolgonderzoek voor wordt geadviseerd

Abbeelding 3 Deel van de onderzoekslocatie waarvoor een vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven wordt geadviseerd (rood omljnd). Door: E.M. ten Broeke.

Bijlage 1 Boorprofielen

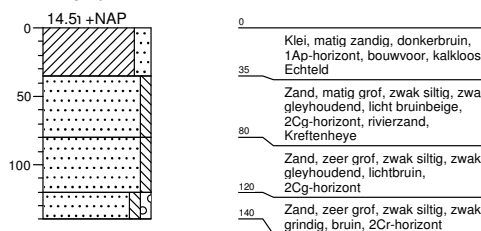
Boring: 1

X: 223732
Y: 432287

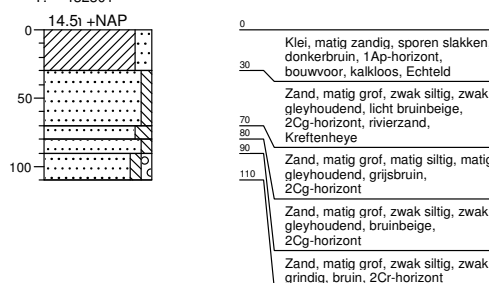
Boring: 2

X: 223781
Y: 432294

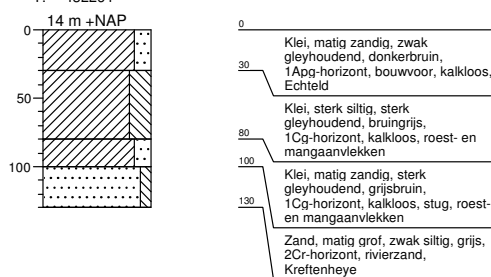
Boring: 3

X: 223831
Y: 432301

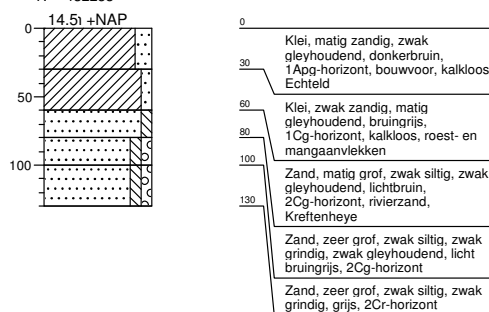
Boring: 4

X: 223854
Y: 432264

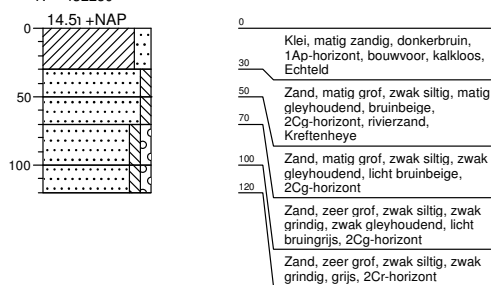
Boring: 5

X: 223812
Y: 432258

Boring: 6

X: 223762
Y: 432250

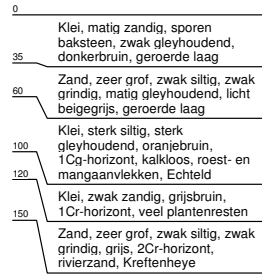
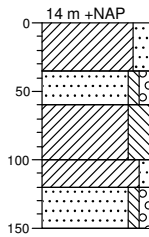
Oprachtgever: Gemeente Oude IJsselstreek
Locatie: Uiftseweg (ong.) te Gendringen

getekend volgens NEN 5104

Bijlage 1 Boorprofielen

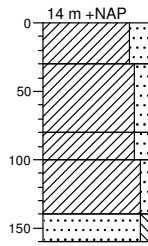
Boring: 7

X: 223724
Y: 432244

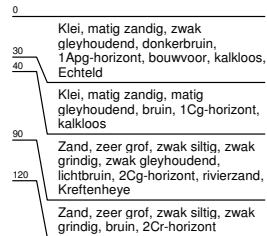
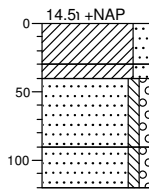
Boring: 8

X: 223741
Y: 432224

Boring: 9

X: 223779
Y: 432222

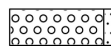
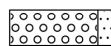
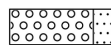
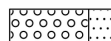

Opdrachtgever: Gemeente Oude IJsselstreek
Locatie: Uiftseweg (ong.) te Gendringen

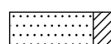
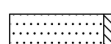
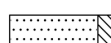
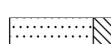
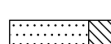
getekend volgens NEN 5104

Legenda (conform NEN 5104)

grind

	Grind, siltig
	Grind, zwak zandig
	Grind, matig zandig
	Grind, sterk zandig
	Grind, uiterst zandig

zand

	Zand, kleiig
	Zand, zwak siltig
	Zand, matig siltig
	Zand, sterk siltig
	Zand, uiterst siltig

veen

	Veen, mineraalarm
	Veen, zwak kleiig
	Veen, sterk kleiig
	Veen, zwak zandig
	Veen, sterk zandig

klei

	Klei, zwak siltig
	Klei, matig siltig
	Klei, sterk siltig
	Klei, uiterst siltig
	Klei, zwak zandig
	Klei, matig zandig
	Klei, sterk zandig

leem

	Leem, zwak zandig
	Leem, sterk zandig

overige toevoegingen

	zwak humeus
	matig humeus
	sterk humeus
	zwak grindig
	matig grindig
	sterk grindig

geur

	geen geur
	zwakke geur
	matige geur
	sterke geur
	uiterste geur

olie

	geen olie-water reactie
	zwakke olie-water reactie
	matige olie-water reactie
	sterke olie-water reactie
	uiterste olie-water reactie

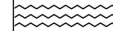
p.i.d.-waarde

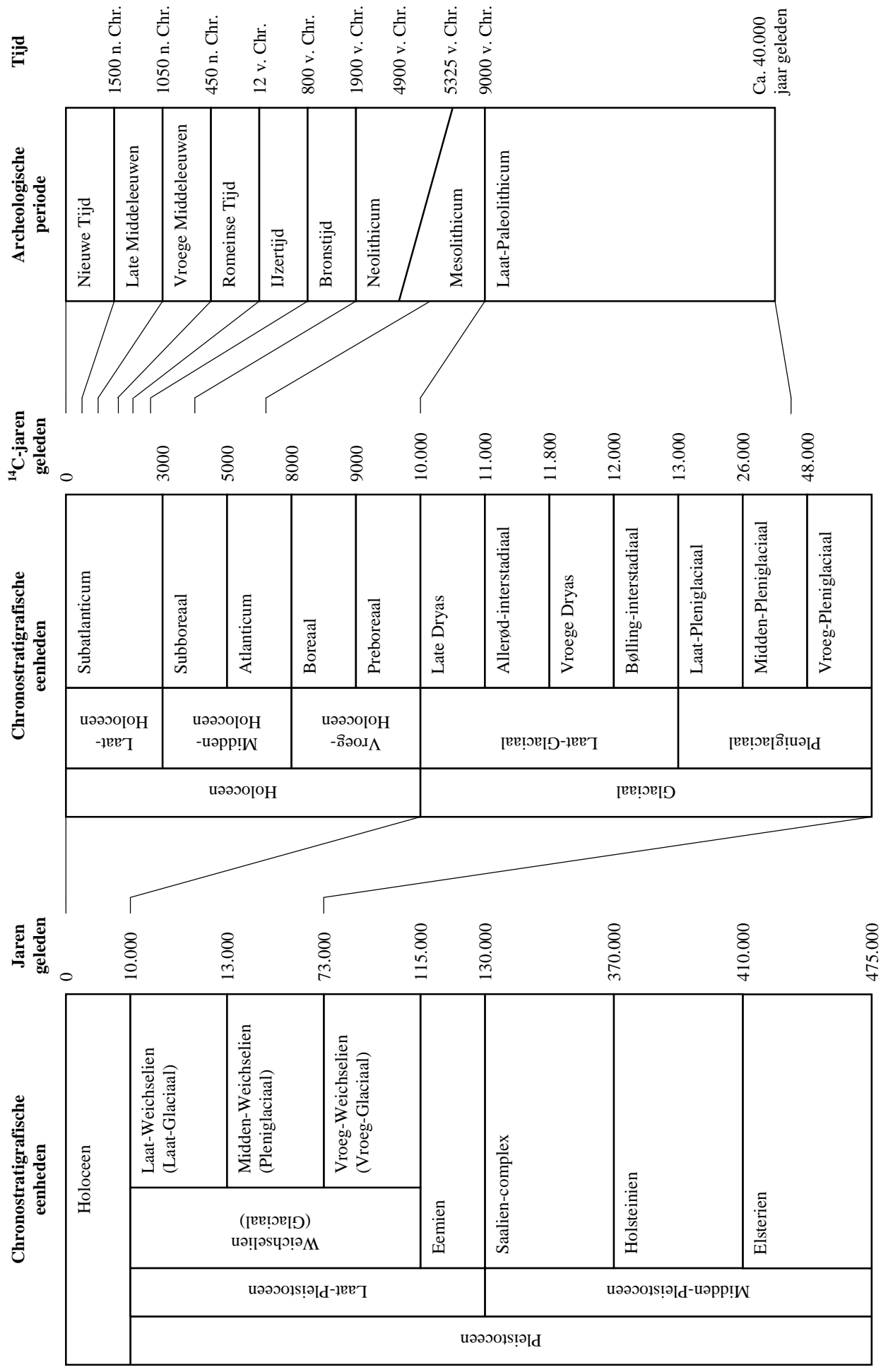
	>0
	>1
	>10
	>100
	>1000
	>10000

monsters

	geroerd monster
	ongeroid monster

overig

	bijzonder bestanddeel
	Gemiddeld hoogste grondwaterstand
	grondwaterstand (tijdens veldwerk)
	Gemiddeld laagste grondwaterstand
	slib
	water

Bijlage 2 Een overzicht van geologische (chronostratigrafische) en archeologische periodes. Door: A.J. Wullink. Gebaseerd op: Brandt et al. 1992; De Mulder et al. 2003; Berendsen 2004.